

NATURORIENTERINGER HOS ULIKE GRUPPER AV NATURBRUKERE I
DOVREFJELL SOMMEREN 2012 - HOLDNINGER OG PREFERANSER UTTRYKT
GJENNOM DYBDEINTERVJU OG PURISMESKALASPØRSMÅL

NATURE ORIENTATION AMONG DIFFERENT GROUPS OF NATURE USERS IN
DOVREFJELL SUMMER 2012 - ATTITUDES AND PREFERENCES EXPRESSED
THROUGH IN-DEPTH INTERVIEWS AND THE WILDERNESS PURISM SCALE

MAJLZ BERGET

UNIVERSITETET FOR MILJØ- OG BIOVITENSKAP
INSTITUTT FOR NATURFORVALTNING
MASTEROPPGAVE 30 STP. 2012

Forord

Denne oppgaven markerer avslutningen på en treårig bachelor i Økologi - og naturforvaltning og det toårige masterprogrammet i Naturbasert reiseliv, begge ved Universitetet for miljø - og biovitenskap på Ås. Programmet Naturbasert reiseliv har gitt meg kunnskap om næringsutvikling i utmark, om både de økonomiske, sosiale og kulturelle konsekvensene av naturbasert reiseliv og utviklet en forståelse for markedspotensial og de ulike markedssegmentene innen sektoren.

Interessen for oppgavens tema; "*holdninger hos brukere av villmarkspregede naturområder*", har bakgrunn i egen friluftslivsinteresse og nysgjerrighet for hvilke motivasjoner som får folk til å vandre i fjellet; langt vekk fra hverdagens bekvemligheter.

Min masteroppgave er knyttet til delmål A i forskningsprosjektet PROTOUR, ledet av UMB, der hovedmålet tar sikte på å identifisere og analysere forvaltningens potensialer for å utvikle naturbaserte reiselivsaktiviteter i norske nasjonalparker og i deres randsoner. Delmål A i prosjektet er å klargjøre turistenes interesser for tilrettelagte aktiviteter og aktuelle forvaltningstiltak (markedspotensial). Prosjektet (PROTOUR) er basert på case studier fra nasjonalparkområder i Nord-Gudbrandsdalen (fjellområde), Hardangervidda (fjellområde) og Ytre Hvaler (kystområde).

I tillegg har masteroppgaven til hensikt å gi innspill til de pågående ferdselsprosjektene på Dovre i regi av Norsk Institutt for Naturforvaltning (NINA).

Til å begynne med vil jeg takke Vegard Gundersen og Odd Inge Vistad som i en tidlig fase penslet meg inn på temaet purisme og brukerholdninger i fjellet da jeg var på besøk ved NINA i Lillehammer. Videre vil jeg takke Odd Inge Vistad og Jan Vidar Haukeland for deres rolle som henholdsvis bi - og hovedveileder. Begge har fungert som viktige fag - og ressurspersoner på hvert sitt område i denne masteroppgaven.

Avslutningsvis vil jeg takke mine informanter i Dovrefjell for at de lot seg intervju og dele sine synspunkter og holdninger med meg. Uten deres deltakelse ville jeg ikke ha kommet i mål med mine problemstillinger. Takk for gode samtaler i fjellet!

Majliz Berget

Ås, desember 2012

Sammendrag

Denne masteroppgaven er basert på en undersøkelse av naturorienteringer hos 10 informanter i Dovrefjell nasjonalpark utført sommeren 2012. Informantene kom fra Norge, Tyskland og Nederland, begge kjønn var representert og hadde en aldersspredning fra 22 til 62 år.

Naturorienteringer hos informantene er kartlagt ved bruk av både purismeskala og dybdeintervju i felt. Ved kartlegging av informantenes naturorienteringer ble det spesielt vektlagt deres forhold til tilrettelegging i naturen, hvordan de forholdt seg til andre brukere, hvordan de så på seg selv som turist og hvilke faktorer som påvirket deres opplevelseskvalitet i naturen. "Stillhet og ro", "søken etter en annen puls og rytme" og "utfordring" er de tre naturorienteringene som ble avdekket hos de fleste av informantene. Søken etter stillhet, ro, og å komme vekk fra hverdagens forventninger og press var mer eller mindre viktig for samtlige informanter. Gjennom analyse av materialet ble det avdekket at flere av informantene ser ut til å svare mer på vegne av "alle brukere generelt" ved bruk av purismeskalaen sammenliknet med det som forekommer i dybdeintervjuet. De fremstår dermed som mer puristiske i intervjusituasjonen enn ved skalautfyllingen.

Nøkkelord: naturorientering, purismeskala

Abstract

This master thesis is based upon a survey of nature orientation among 10 hikers in Dovrefjell Nationalpark summer 2012. The informers came from Norway, the Netherlands and Germany, both female and male were represented, and age ranging from 22 to 62 yr.

Nature orientation among the informers was detected from use of the Wilderness Purism Scale and in-depth interviews. Regarding the nature orientation, the informers perspective upon facilitating, other users, how they look upon they self as tourists and which factors affecting their quality of experience were the primary focus. "Tranquillity and peacefulness", "regain another pulse/time rhythm" and "search for challenges with a certain risk" were the most frequented nature orientations to be observed among the informers. The quest for tranquillity and peacefulness, to escape the pressure and expectations from the everyday life were more or less important to all of the informers. Through analysis of the material, gained from the in-depth interviews, it was detected that several informers tends to answer the wilderness purism scale on "behalf of other users", rather than just considering them self. The informers seems to be answer more puristic in the interview than on the scale.

Keywords: Nature orientation, the Wilderness Purism Scale

Innhold

Forord.....	1
Sammendrag.....	2
Abstract	3
1 Innledning.....	6
2 Teori	9
2.1 Betydningen og opplevelsen av villmarkspregede naturområder.....	10
2.2 Naturorientering	26
2.3 Antiturist.....	32
3.4 Purismeskala.....	34
3 Problemstillinger	40
4 Metode.....	42
4.1 Studieområdet.....	42
4.2 Forskningsdesign.....	44
4.3 Forarbeid	46
4.3.1 Forståelse og utprøving av purismeskalaen.....	46
4.3.2 Utarbeidelse av intervjuguide.....	47
4.4 Gjennomføring	48
4.4.1 Datainnsamling.....	48
4.4.2 Utvelgelse av intervjuobjekter.....	49
4.5 Etterarbeid og analyse	49
5 Resultat og diskusjon.....	51
5.1 Intervju	52
5.1.1 Presentasjon av informantene.....	52
5.2 Purismeskala.....	55
5.3 Holdninger avdekket hos informantene i Dovrefjell	56
5.3.1 Hovedproblemstilling nr. 1: Hvilke naturorienteringer har brukere i Dovrefjell?	72
5.4 Forholdet mellom besvarelse av purismeskalaspørsmål og i intervjusituasjon hos informantene i Dovrefjell	75
5.4.1 Hovedproblemstilling nr. 2: Hvordan er sammenhengen mellom informantenes purismegrad og hvordan de faktisk utøver sitt friluftsliv, samt hvordan de opplever andre brukere i Dovrefjell?	79
5.5 Diskusjon av metode	84
5.5.1 Valg av forskningsdesign	84
5.5.2 Gjennomføring	84

5.5.3 Etterarbeid	85
6 Konklusjon	86
6.1 Naturorientering	86
6.2 Grad av purisme hos informantene.....	87
6.3 Faktorer som kan ha bidratt til avvik mellom skautfylling og intervjuutsagn.....	87
6.4 Implikasjoner for forvaltningen.....	88
6.5 Synet på seg selv som turist	88
6.6 Hvem skal områdene forvaltes for?.....	88
6.7 Videre forskning.....	89
7 Referanser.....	91
Vedlegg 1 - Norsk intervjuguide	95
Forenklet purismeskala	95
Halvstrukturert intervjuguide.....	96
Vedlegg 2 - Engelsk versjon av intervjuguide/ Appendix 2 - English interviewguide.....	100
The simplified purism scale	100
In- depth interviews	101

1 Innledning

Turisme er en voksende næringssektor over hele verden (EuropeanTravelCommision, 2006), og spesielt er segmentet knyttet til naturbaserte reiser - og aktiviteter økende.

Naturopplevelser utgjør i følge Verdens turismeorganisasjon 10 - 20 % av det internasjonale reiselivet (Fredman and Tyrväinen, 2011). Norge har mye natur å by på, i hvert fall sett i forhold til en rekke europeiske land (Berntsen et al., 2010), og våre naturområder vil derfor mest sannsynlig bli en stadig viktigere attraksjon for både norske og internasjonale turister. Rapporter lagt frem gjennom Optima-prosjektet på oppdrag fra Innovasjon Norge viser at Norge står høyt på listen over ønsket destinasjonsmål, både for nederlendere og tyskere (MMI, 2011a, MMI, 2011b). Rapportene viser at turister fra begge nasjoner søker etter rike opplevelser, og at de ønsker å oppleve nye og interessante steder, flykte fra en hektisk hverdag og utvide horisonten. Destinasjonene bør kunne gi dem eventyr, utforskningsmuligheter, unikhet, aktivitet og vennlighet. Nederlenderes assosiasjoner til Norge er at landet har vakker, urørt natur som tilbyr opplevelses -og oppdagelsesmuligheter. Tilsvarende assosiasjoner finnes hos tyskere. Hovedmotivasjonene som er viktigst for norske turister på ferie i eget land, er knyttet til det å være tett på naturen, få nye opplevelser, å være med slekt og venner, finne en hverdagsflukt og å skape "drømmereisen", i følge tilsvarende Optima - rapport av det norske markedet (Kavli et al., 2009).

Vernemålet for de norske nasjonalparkene har to sider, på den ene siden skal det sikre naturkvalitetene og på den andre siden skal opplevelseskvalitetene for brukerne ivaretas på best mulig måte (Vistad, 1995). På samme måte som det er viktig med biologiske kunnskaper for å forvalte naturkvaliteter, er det viktig å ha kjennskap til brukerne da disse også skal ivaretas. Brukerkunnskap er også viktig av den grunn at de fleste forvaltningsproblemene nettopp er knyttet til menneskelig aktivitet (Vistad, 1995). Uten kunnskap om bruk -og bruker vil forvaltning være veldig vanskelig (Hendee, 1990).

Men det er ikke likegyldig hvilken kunnskap om brukerne som innhentes (Manning, 1999, Vistad, 1995). Det er påpekt av blant annet Vistad at en tradisjonell inndeling etter aktivitetstype eller sosiodemografiske kriterier ikke gir nok, eller relevant, informasjon om hva brukerne er ute etter (Vistad, 1995). En kombinasjon av kunnskap om aktivitet, turlengde, miljøpreferanser og turerfaring vil i følge Vistad kunne gi en nyttig pekepinn på hvordan brukere velger, bruker og opplever naturområder. De fleste vil ha et mer eller mindre bevisst forhold til hvorfor de er på tur i et bestemt område, hvilke kvaliteter som har vært avgjørende for valg av område og hvilke motivasjoner de selv har i forkant av en tur (Vistad, 1995).

Tanken om at kartlegging av motivasjoner og preferanser hos brukere av naturområder er viktig, er ikke ny. Allerede på 1960-tallet hevdet Wagar at økt bruk av naturområder ville kunne føre til at viktige, tradisjonelle verdier knyttet til natur kunne gå tapt (Wagar, 1964). Parallelt med dette ble det av Hendee og hans kollegaer utviklet et verktøy som hadde til hensikt å gruppere brukere av natur i forhold til deres holdninger til blant annet tilrettelegging i naturen og forholdet til andre brukere, kalt "The Wilderness Purism Scale" eller purismeskalaen (Hendee, 1968, Hendee, 1990). De mest puristiske var de som i minst grad ønsket eller behøvde ulike former for fasiliteter, og i mindre grad enn andre ønsket å møte et stort antall andre brukere. Purismeskalaen er siden Hendee og kollegaer sin etablering blitt både videreutviklet og endret på mange måter, og i dag benyttes en mer konkret og forenklet versjon enn den opprinnelige. Purismeskalaen ble utviklet i en nordamerikanske kontekst, og bruken har vært mest utbredt i USA, men også i Skandinavia er den blitt benyttet både i Sverige, Norge og Island (Wallsten, 1988, Sæþórsdóttir, 2010, Gundersen, 2010). I Norge har purismeskalaen blitt implementert og benyttet i noen flere studier i norske nasjonalparker (Vistad and Vorkinn, 2012).

Hvilke motivasjoner folk har for å bruke naturen, og hvilke preferanser de har for tilrettelegging, er viktig for forvaltningsmyndighetene å kjenne til, både for å sikre gode

opplevelseskvaliteter og for å sørge for at naturen blir tatt mest mulig vare på (Kajala, 2007). I en hverdag preget av både bekvemmeligheter og stress, er den avkoblingen og de opplevelsene folk får gjennom rekreasjon utendørs viktig både for trivsel og helse.

Undersøkelser har vist at brukere i stor grad er motivert av mulighetene for "å være alene i naturen", "unngå større folkemasser", "oppleve stillhet og ro", "utfordre seg selv" og "å være selvstendig" når de velger naturområder for rekreasjon (Wray, 2009, Higham et al., 1997)

Ideen bak denne masteroppgaven kom i forbindelse med lesing av Vistad & Vorkinn sin artikkel, som presenterte en sammenstilling av omlag ti års bruk av en forenklet versjon av purismeskalaen ved syv lokaliteter i Norge (Vistad and Vorkinn, 2012). I denne oppgaven har jeg både forsøkt å bruke skalaen direkte og i tillegg intervjuet vandrere i Dovrefjell for å kartlegge holdninger og avdekke om informantene uttrykte de samme preferansene ved bruk av de to ulike tilnærmingene. Nytteverdien av denne masteroppgaven - sett i en overordnet sammenheng - er å få frem at til tross for at folk uttrykker ulike grader av purisme og naturorienteringer, så kan det muligens observeres en rekke nyanser mellom og innad disse.

2 Teori

Dette kapitlet vil danne grunnlag for temaene som videre omtales i oppgaven. Temaene som vil bli gjennomgått i lys av teorier og forskningsarbeider, er;

2.1 Betydningen og opplevelsen av villmarkspregede naturområder

2.2 Naturorientering

2.3 Antiturisme

2.4 Purismeskala

Oppgaven er todelt, og dette vil også gjenspeiles i vektleggingen av teori. Betydningen og opplevelsen av villmarkspregede naturområder, naturorientering og antiturisme danner grunnlaget for hovedproblemstilling nummer én. I denne delen vil brukerne sitt forhold til naturområder og andre brukere, hvilke faktorer som påvirker naturopplevelsene og synet på seg selv som turist bli belyst hovedsakelig gjennom tidligere empiriske studier, men også ved hjelp av annen litteratur. Naturorienteringsdelen vil presentere ulike motivasjonstyper, og hvilke teorier og skalaer som benyttes til å måle preferanser. Antiturismeteorien tar for seg brukere sitt syn på seg selv som turist.

Teoridelen omkring purismeskalaen vil belyse bakgrunnen for og utviklingen av purismeskalaen i USA, og hvordan denne ble introdusert og utviklet i en skandinavisk kontekst.

I oppgaven vil begrepene rekreasjonsutøver og naturbruker brukes om hverandre, hensikten med dette er kun for å skape en variasjon i språket. Rekreasjonsutøver og naturbruker betyr begge i denne sammenheng mennesker som utøver friluftslivet, oppholder seg eller ferdes i naturen i en eller annen form.

2.1 Betydningen og opplevelsen av villmarkspregede naturområder

Som nevnt innledningsvis, vil denne delen av teorikapitlet omhandle hvilke betydning villmarkspregede naturområder har for brukere og hvordan disse områdene oppleves. Først vil villmarkspregede naturområder i Norge kort presenteres. I de påfølgende avsnittene vil flere studier, hovedsakelig fra USA og New Zealand, av hvilke kvaliteter brukere av villmarkspregede naturområder verdsetter og hvorfor, presenteres. Faktorene som tas opp er brukerkonflikter, følelsen av trengsel¹, å være alene i naturen², forholdet til forvaltningstiltak og restriksjoner.

Villmarkspregede naturområder i Norge

Norge har, sett i en europeisk sammenheng, en stor variasjon av naturtyper og naturområder med et urørt preg, dvs. som ikke er berørt av større tekniske inngrep. Men presset på norsk natur har økt, og både inngrepsfrie - og urørte naturområder er blitt kraftig redusert de siste hundre år (Direktoratet, 2012e).

Inngrepsfrie naturområder i Norge (INON) er et verktøy som kartfester natur uten større tekniske inngrep (Direktoratet, 2012c). Ideen om INON oppstod allerede på 1970-tallet, og er inspirert av USA sin "The Wilderness Act" fra 1964 (Skjeggedal et al., 2005, U.S Fish & Wildlife, 1964). Definisjonen på INON er områder som ligger fra én kilometer og mer fra tyngre, tekniske inngrep. I 1995 la Direktoratet for Naturforvaltning (DN) frem en INON-rapport med konkret klassifisering av INON-områdene, og en definisjon av hva "*tyngre tekniske inngrep*" innebærer (Direktoratet, 1995). Listen over tyngre tekniske inngrep omfatter blant annet alle former for veier (inkludert skogsbilveier) med lengde over 50 meter, massive tårn, vindturbiner, større skitrekke og større sandtak (Direktoratet, 2012c). INON er

¹ Følelsen av trengsel er min oversettelse av det engelske begrepet crowding. Direkte oversatt vil crowding bli trengsel, men i studiens kontekst dreier det seg i større grad om følelsen og opplevelsen trengsel.

² Solitude er engelsk, og defineres bl.a. som "*the state or situation of being alone*". Jeg har valgt å oversette solitude til å være alene i naturen i denne oppgaven.

inndelt i inngrepsfri sone 1 og 2, og villmarkspregede naturområder. Inngrepsfri sone 2 er de områdene som ligger mellom én og tre fem kilometer fra tyngre tekniske inngrep. Sone 1 ligger mellom tre og fem kilometer unna, mens de villmarkspregede områdene er de som ligger fra fem kilometer og mer fra tyngre, tekniske inngrep (Direktoratet, 1995). De villmarkspregede naturområdene er sterkt redusert det siste århundret, fra å dekke om lag 48 % av landarealet i 1900 til 11 % i 2008 (Berntsen et al., 2010).

Naturområder med villmarkspreg er viktig å bevare, ikke bare på grunn av deres økologiske betydning, men også av hensyn til befolkningen (Berntsen et al., 2010). Professor Sigmund Håggvar argumenterte i artikkelen "Den dype følelsen" i Fjell og Vidde i 2010 for at i tillegg til å verne truede arter, bør vi også bevare naturen for å verne om de truede opplevelser som utelukkende kan oppnås i kontakt med naturen (Andresen, 2010). Videre i dette kapitlet vil noen av de unike opplevelsene, og de aspektene som truer disse bli presentert.

Menneskers forhold til villmarkspregede naturområder

Villmarkspregede områder innehar ikke kun visuelle kvaliteter som brukerne søker, men er også kilden til en rekke verdier som ikke lar seg kvantifiseres eller måles på samme måte som avstand fra sivilisasjon eller tyngre tekniske inngrep (Berntsen et al., 2010). Flere studier er gjennomført for å kartlegge forholdet til villmarkspregede naturområder hos brukerne, og hvilke faktorer som påvirker denne opplevelsen (Wray, 2009, Hall, 2001a, Higham et al., 1997).

Hall utførte i 1997 en undersøkelse blant besøkende i Shenandoah nasjonalpark i USA om deres forhold til villmark (Hall, 2001a). Det ble intervjuet til sammen 117 grupper med hovedfokus på om besøkende opplevde villmark, hvilke faktorer som påvirket denne opplevelsen, og verdien av å være alene i naturen. Gruppestørrelsene varierte fra seks personer til en. Den største andelen var par (60 %). I 55 % av gruppene var det en eller flere i

gruppen som mente de hadde hatt opplevelsen av villmark i løpet av turen, mens i 39 % av gruppene var det medlemmer som ikke hadde hatt denne opplevelsen, og i 16 % av gruppene var det en eller flere medlemmer som påpekte at de hadde hatt opplevelsen av villmark ”nå og da”. Av alle de som hadde hatt noen form for villmarksopplevelse i løpet av turen svarte 44 % at *fraværet av andre brukere* bidro sterkt til dette. Tilstedeværelsen av andre brukere og følelsen av følelsen av trengsel var grunnene for 52 % av de som ikke hadde opplevd turen som villmarkspreget.

De tre øverst rangerte faktorene som bidro til en villmarksopplevelse i undersøkelsen fra Shenandoah nasjonalpark var ”*elementene i naturen* (som f.eks. trær, bergvegger, fosser o.l.)³” (51 %), ”*få andre brukere*” (44 %) og en ”*lav grad av fysiske inngrep*”(27 %) (Hall, 2001a).

Higham et al. undersøkte villmarksforståelsen for tre ulike brukergrupper på New Zealand, internasjonale og nasjonale naturbrukere, og den generelle befolkningen i landet, og observerte både slående likheter og forskjeller mellom de tre gruppene (Higham et al., 1997). Metoden som ble brukt av Higham et al. var spørreskjemaer og purismeskalaen utviklet av Stankey (Stankey, 1973), purismebegrepet -og skala vil bli beskrevet i detalj i avsnitt 3.4. Higham et al. sin studie bekrefter at naturbrukere ikke kan bli betraktet eller behandlet som en homogen gruppe. Blant Higham sine respondenter ble avstanden fra annet⁴ ansett for å være det mest fundamentale ved villmarken, mens kommersiell utvikling, kommersielle aktører og motorisert transport var uakseptabelt (Higham et al., 1997).

Et av de mest omfattende studiene som er gjort for å avdekke hvilke elementer som er viktig for å gi en villmarksfølelse, og hva som gjør disse så sentrale, er utført blant turister på New Zealand (Wray, 2009). Studien ble gjennomført i Fiordland National Park på New Zealand i

³ Oversatt fra natural setting features.

⁴ Avstand fra annet er oversatt fra det engelske begrepet remoteness

perioden 2004 – 2007. Wray lot informantene skrive turdagbøker og intervjuet deretter noen av de samme informantene. Til sammen 68 dagbøker ble utfylt, og av disse ble 18 personer intervjuet. Hovedfunnet i studiet var at de besøkende i det store og hele så på villmarken som et område hvor de kunne bli personlig utfordret. Villmarken var et sted hvor de kunne søke etter en *”time-out”* i naturlige omgivelser uten inngrep og reguleringer, og hvor sjansen for å møte andre var liten (Wray, 2009). Wray identifiserte åtte kjerneverdier knyttet til villmark.

Disse kjerneverdiene var *”utfordring”*, *”å gjøre seg fortjent til opplevelsen”*, *”selvtillit”*⁵, *”ensomhet/alenetid”*, *”flukt”*, *”frihet”* og *”spenning”*.

Kjerneverdiene som ble identifisert blant Wray sine informanter er sammenfallende med Driver et al. sine funn ved seks lokaliteter i USA (Manning, 1999). Driver et al. lot respondenter i tre villmarksområder og tre områder uten villmarkspreget vurdere 16 elementer i forhold til om de opplevde at disse kjennetegnene økte eller reduserte tilfredsheten ved området (Driver et al., 1987). Blant respondentene ved de tre villmarkspregede områdene bidro nytelse av naturen, bedring av fysisk helse, reduksjon av stress og fravær av støy og folkemasser til økt tilfredshet, mens det å møte nye mennesker ikke bidro til tilfredshet eller var noen motivasjonsfaktor. Blant respondentene ved områder uten villmarkspreget ble de samme elementene verdsatt, men i mindre grad. De besøkende i denne gruppen opplevde det å møte nye mennesker som mindre negativt.

Alle disse ulike studiene peker i samme retning av at fraværet av støy og folkemasser, samt muligheten for avkobling, frihet og selvstendighet er viktige motivasjonsfaktorer for ferdsel i naturen.

⁵ Self-reliance

Faktorer som påvirker opplevelsen i villmarkspregede naturområder

Flere studier har vist at opplevelsen av villmarkspreg i natur blir påvirket av flere faktorer, blant annet av nærværet av og spor etter andre brukere, fysiske inngrep og graden av tilrettelegging (Wray, 2009, Borrie, 2000, Higham et al., 1997). Villmarken er med andre ord en sårbar ressurs. Indirekte og direkte konflikter mellom brukere, følelsen av trengsel og manglende muligheter for å være alene i naturen er forhold som kan komme i konflikt med de opprinnelige motivasjonsfaktorene som er veldig viktig for mange brukere i naturområder, slik som beskrevet i forrige avsnitt.

Brukerkonflikter

Naturen er arena for rekreasjonsaktiviteter for svært mange mennesker både i Norge og verden over. Brukerne av naturområdene er svært sammensatte, og representerer ulike kulturer, verdier, holdninger, forventninger, erfaringer og motiver. Ulikheter kan føre til utfordringer og konflikter. En brukerkonflikt i rekreasjonssammenheng kan defineres som "en negativ opplevelse, eller erfaring, som oppstår gjennom konkurranse om, eller bruk av, en begrenset ressurs som fører til at den forventede fordelene (*benefit*) ikke innfris på grunn av andres bruk av samme ressurs" (Crawford et al., 1991 :309).

Konflikter oppstår ikke bare mellom enkeltindivider, men også mellom mennesket og natur, mellom ulike aktivitetstyper, innad i samme aktivitetstype og mellom ulike aktører i naturen.

Gjennom forskning har en forsøkt å finne årsaker til at konflikter oppstår mellom brukere (Wray, 2009). En teori som er mye anvendt i denne sammenhengen er "*Theory of goal interference*", eller teori om målkonflikter, som er blitt utviklet av Jacob & Schreyer (1980). Deres teori hevder at konflikt oppstår når en type brukeres målrealisering forhindres av andre brukere, enten som følge av at de utøver ulike aktiviteter, bruker ressursene ulikt, har ulike erfaringer eller forventninger. Teorien utviklet av Jacob & Schreyer bygger på flere

undersøkelser gjort mellom ulike naturbrukere, blant annet mellom snøskuterkjørere og skiløpere, vandrere og terrengsyklister, og mellom kanopadlere og motorbåtførere. Funn gjort av Adelman et al mellom kanopadlere og motorbåtførere, langs grensen mellom Canada og Minnesota, indikerte at konflikter oppstår når brukere anser seg selv forskjellig fra andre, enten på grunn av type aktivitet eller generell adferd i naturen (Adelman et al., 1982).

Konflikter mellom brukere av ulike aktiviteter er ofte asymmetrisk (Ramthun, 1995). Med asymmetri menes at den ene parten i større grad enn den andre opplever konflikt.

Undersøkelsen til Adelman et al viste at det var et asymmetrisk konfliktforhold på den måten at kanopadlere hadde flere negative holdninger til motorbåtførerne enn hva motorbåtførerne hadde til padlerne (Adelman et al., 1982). Også Ramthun sin undersøkelse av vandrere og terrengsyklister i Salt Lake City avdekket asymmetri ved at 32,2 % av vandrerne, mot kun 5,6 % av syklistene hadde opplevd at den andre parten hindret deres egen utøvelse (Ramthun, 1995).

Konflikter i naturen dreier seg ikke hovedsakelig om direkte konfrontasjoner mellom brukere, men om ulike holdninger, og negative opplevelser av andres tilstedeværelse. Leserinnlegg, debatter og diskusjonsforum, for eksempel på internett, er ofte kanaler hvor slike forskjeller kommer til uttrykk, enten det være seg terrengsykling versus vandring, snøskuter - eller vannskuterdebatt. I mange tilfeller kan konflikter være mer et uttrykk for ulik eller manglende forståelse for hverandres bruk, og stereotype forestillinger om brukergrupper enn for reelle konflikter (Brown, 2012).

Følelsen av trengsel

”When too many people use the same area, some traditional wild land values are lost”

(Wagar, 1964).

Mellom individer som enten utøver samme aktivitet eller representerer ulike aktiviteter er det gjort flere forskningsarbeider knyttet til begrepet følelsen av trengsel. Følelsen av trengsel er en subjektiv, negativ tolkning av brukertettheten relatert til effektene som følge av økt bruk (Wray, 2009). Følelsen av trengsel oppleves når antallet brukere i et naturområde overstiger det antallet som er akseptable for å opprettholde kvaliteten på rekreasjonsopplevelsen (Wray, 2009). Normative teorier om følelsen av trengsel skiller mellom antallet brukere og følelsen av trengsel (Stokols, 1972). Antall brukere kan tallfestes gjennom antall mennesker per områdeenheter, og er derfor en helt nøytral observasjon. Følelsen av trengsel derimot er en negativ subjektiv evaluering av det faktiske brukerantallet (Manning, 1999).

Antall brukere i et område vil aldri i seg selv være negativt før opplevelsen av følelsen av trengsel forstyrrer eller ødelegger individenes mål og verdier (Manning, 1999). Det er mange faktorer som er med på å påvirke i hvilken grad følelsen av trengsel oppleves, disse er blitt gruppert i tre kategorier (Manning, 1999) og vil i korte trekk bli presentert nedenfor;

1. Personlige kjennetegn ved de besøkende:

Hvilke motivasjoner, preferanser, forventninger og erfaringer brukere har i forkant av et besøk i et naturområde er nært knyttet til hvorvidt han eller hun opplever følelsen av trengsel (Manning, 1999). Dersom en person forventer å se få folk, men ser flere, vil dette kunne bli opplevd som følelse av trengsel. En annen person, i det eksakt samme området, kan møte det samme antallet, men på grunn av andre forventninger ikke oppleve følelsen av trengsel. På samme måte som forventninger, er hvilke motivasjoner som ligger til grunn for besøket med på å bestemme hvorvidt følelsen av trengsel oppleves eller ei. Dersom stillhet, urørthet og

fraværet av støy er det som motiverer for en tur i naturen, vil man kunne oppleve følelsen av trengsel dersom disse ønskene ikke innfris. Flere studier har vist at erfarne brukere opplever følelsen av trengsel oftere eller raskere enn de som er mindre erfarne (Manning, 1999). Vaske et al. identifiserte en positiv sammenheng mellom brukernes tidligere erfaring med området og følelsen av trengsel (Vaske et al., 1980). Funnet i studiet til Vaske et al. tyder på at brukere som har opplevd et område i en periode med lite bruk, blir mer oppmerksom på eventuelle miljømessige påvirkninger og (flere) andre brukere ved et gjenbesøk, enn de brukerne som tidligere ikke har vært der.

2. Kjennetegn ved dem man møter

Ikke bare karaktertrekk ved en selv, men også adferden til dem man møter, påvirker følelsen av trengsel (Manning, 1999). Disse kjennetegnene kan i følge Manning deles inn etter hva slags type aktivitet de andre utøver, hvor mange de er, deres adferd og hvordan man ser seg selv i forhold til den eller de man møter. Studien av kanopadlere og motorbåtførere på grensen mellom Canada og Minnesota viste at kanopadler i større grad mislikte tilstedeværelsen av motorbåtene enn vise versa (Adelman et al., 1982). Kanopadlerne opplevde følelsen av trengsel ved et lavere brukerantall enn motorbåtførerne fordi de både forventet å se færre andre turister og fordi de mislikte den andre gruppens måte å utøve friluftslivet på.

3. Ulike situasjonsvariabler

Kvaliteter ved området man er i når man møter andre brukere, har også vist seg å spille en rolle med tanke på følelsen av trengsel (Manning, 1999). Studier har vist at besøkende er spesielt sensitive når det gjelder leirplasser, og at de fleste ønsker å etablere leir langt vekk fra andre brukere i et område (Stankey, 1973). Noen forskere har hevdet at på samme måte som et kontor kan virke trangt og overfylt på grunn av mange gjenstander og folk, så kan brukere i

naturområder oppleve mer eller mindre følelsen av trengsel i forhold til mengden fasiliteter, type område (f.eks. høyfjell versus skog) og mulighetene for å vandre fritt (Manning, 1999).

Når brukere opplever følelsen av trengsel, eller muligheten for dette er tilstede, vil de forsøke å motvirke denne effekten gjennom en rekke mekanismer, både fysiske og kognitive (Kearsley and Coughlan, 1999). Blant mekanismene som Kearsley & Coughlan nevner i sin studie fra New Zealand er forflytning til et annet sted⁶, eller å bruke området til en annen tid⁷. Alternativt vil de søke seg til steder i et gitt naturområde med færre andre brukere, eller det kan være slik at aktiviteter vil erstatte hverandre fordi området ikke gir rom for flere parallelle aktiviteter. Forflytning er en av tre mekanismer som er identifisert hos brukere for å takle følelsen av trengsel og konflikter (Manning, 1999). De to andre mekanismene er rasjonalisering eller en definisjonsendring⁸ (Manning, 1999). Førstnevnte innebærer at brukerne oppgir at de er mer fornøyd enn hva de egentlig er for å redusere den manglende overensstemmelsen mellom forventning og virkelighet, og for å forhindre situasjoner forbundet med stress. En definisjonsendring betyr at den eller de som opplever at følelsen av trengsel blir sterkere enn forventet -, og ønsket, endrer sin opprinnelige forventning slik at den blir mer i overensstemmelse med hva som faktisk oppleves (Hendee, 1990, Manning, 1999).

Følelsen av trengsel er et sentralt begrep i rekreasjonssammenheng (Wagar, 1964, Manning, 1999). Forskning og forståelse for hvordan besøkende i naturområder opplever tilstedeværelsen av andre brukere er viktig ikke bare med tanke på deres egen opplevelseskvalitet, men også med henblikk på hvordan dette aspektet kan påvirke de økologiske forholdene dersom negative opplevelser fører til endret bruk.

⁶ intersite-displacement

⁷ intrasite-displacement

⁸ Definisjonsendring er min oversettelse av det engelske begrepet *product shift* som er benyttet i litteratur av Manning.

Kim & Shelby utførte en undersøkelse i Korea hvor hensikten var å finne ut hvordan informasjon kan være med å påvirke forventninger i forkant av en tur, og dermed redusere opplevelsen av følelsen av trengsel hos brukerne (Kim and Shelby, 2011). Forsøkene deres gikk ut på å vise respondenter manipulerte fotografier som viste områder med ulik grad av tilrettelegging med et varierende antall mennesker tilstede. Kim & Shelby observerte at besøkende til mindre tilrettelagt områder var mer sensitive til følelsen av trengsel. Videre fant de ut at gjennom informasjon i forkant er det mulig å forbedre forholdet mellom forventninger og hva som faktisk oppleves slik at opplevelsen blir av bedre kvalitet (Kim and Shelby, 2011).

Å være alene i naturen

Naturen gir mulighet for å oppleve frihetsfølelse og oppnå en fleksibilitet som er vanskelig å oppnå i hverdagen, med sine regler, normer og forventninger (Wray, 2009). Frihet er på norsk synonymt med selvstendighet og bevegelsesfrihet (Gundersen, 2000). Betydningen av å føle seg fri er stor for brukere av naturområder. Fraværet av regler og reguleringer gir brukerne mulighet til selv å bestemme hvor og når de skal ferdes (Wray, 2009). Å være alene i naturen beskrives som det ønsket rekreasjonsutøver i naturområder har om å være vekk fra andre og store folkemasser, her inngår frihetsaspektet (Wray, 2009). Frihet ble identifisert som en viktig motivasjonsfaktor for rekreasjonsutøver som søkte villmarks - og naturopplevelser på New Zealand (Wray, 2009). Wray fant ut at det å oppleve frihet var sterkt knyttet til opplevelser i naturen, og til tradisjonelle verdier hos befolkningen på New Zealand.

At frihetsfølelsen og følelsen av å være alene er viktige også for brukere i norske naturområder finner man stadige bevis på i populærlitteraturen, blant annet i friluftslivsmagasiner som "Fjell og Vidde", "Friluftsliv" og "UTE". Brukere av natur til rekreasjonsformål ser ut til å være veldig opptatt av "å føle seg alene" (å være alene) i naturen. Noen eksempler på dette er;

”Brått stoppar en bil tretti meter bak oss. Som den folkeskye valdrisen eg er, er fyrste tanke ”fillern”. Håpet var at ingen andre hadde oppdaga denne noko gløynte DNT – hytta [Den Norske Turistforeningen]lengst ut i Sognefjorden, og at vi skulle nyte kveldane heilt åleine” (Rogn, 2012)

*”Vi begynner så smått å forstå at vi er i **paradis**, og best av alt: **åleine** i paradis”*(Rogn, 2012)

I tillegg til å kunne være alene i naturen peker mange beretninger på at stillheten, både den fysiske og mentale, er svært viktig for naturbrukere.

”Noe av det største jeg opplever med å gå i fjellet er den store stillheten, og jeg vil tro at et av de største motivene for å oppsøke fjellet for svært mange er nettopp denne stillheten. Å komme seg bort fra sivilisasjonens mange lyder som omgir oss i hverdagen, er med på å gjøre en fjelltur til en viktig kontrast fra dagliglivet” (Bakken, 2010).

Å være alene i naturen ble ansett som det viktigste ved å være i naturen for svært mange av informantene i undersøkelsen til Wray på New Zealand (Wray, 2009). For de informantene som var helt alene på tur var det å være alene i naturen den viktigste motivasjonsfaktoren. Men også for de som gikk på tur med en eller flere andre, beskrev viktigheten av å få være alene med tankene sine og dele ”ensomheten” med noen få andre som svært viktig.

Wray beskrev informantene sitt ønske som *”mulighetene for å være alene sammen”* (Wray, 2009 :60).

På bakgrunn av empiriske studier og etablert litteratur på fagfeltet hevder Manning at å være alene i naturen i utendørs rekreasjonssammenheng har mer å gjøre med interaksjonen mellom gruppe-medlemmer som opplever seg fri fra forstyrrelser enn fysisk isolasjon fra andre (Manning, 1999). Å være alene i naturen kan dermed høyst sannsynlig oppleves også i møte med andre, så lenge ikke kontakten oppleves som forstyrrende. Det ble som nevnt påvist en

sterk sammenheng mellom faktorene å være alene i naturen og følelsen av trengsel blant vandrerne i Shenandoah National Park, men individuelle faktorer, som bl.a. tidligere erfaringer, så også ut til å påvirke følelsen av trengsel mer enn å være alene i naturen (Hall, 2001a). I følge Hall vil undersøkelser omkring å være alene i naturen, som utelukkende tar hensyn til antall møter i løpet av en tur, miste viktige dimensjoner (Hall, 2001a). I tillegg til det totale antall møter i løpet av en tur bør det, i følge Hall, inkluderes informasjon om ”lengste tidsintervall uten å se andre” og lignende.

I ”The Wilderness Act” fra USA er å være alene i naturen nevnt som en egen grunn for å ta vare på villmarken (U.S Fish & Wildlife, 1964). I Norge er det ikke et eget punkt i en lov eller forskrift som tar sikte på å verne om brukernes muligheter for å være alene i naturen. Men indirekte gjennom verneforskrifter, mål med forvaltningen og tiltak som gjøres, er også ”det å oppleve stillhet, og å være alene” beskyttet i mer eller mindre grad også i Norge (Direktoratet, 2012b, Friluftsløven, 1957).

Forholdet til forvaltningstiltak

Tilrettelegging for friluftslivet skal både ta hensyn til brukere og til naturens egne verdier, dette er av DN betegnet som naturvennlig tilrettelegging. Naturvennlig tilrettelegging er i følge DN alle de hensyn og tilpasninger som må gjøres for at kvaliteten på opplevelsen for dem som bruker naturen, skal ivaretas (Direktoratet, 2006). Samtidig skal tilretteleggingen føre til minst mulig belastning og inngrep i naturmiljøet (Direktoratet 2006). I Norske nasjonalparker og verneområder er det en viss variasjon i graden av tilrettelegging. Børgefjell nasjonalpark representerer et av de minst tilrettelagte verneområdene i Norge, med få merkede stier og ingen turistforeningshytter (Direktoratet, 2012a). Rondane og Jotunheimen nasjonalpark har i motsetning til Børgefjell godt utviklede stinett, med skiltmerking og en

rekke turistforeningshytter spredt i området. I forhold til en del andre land sine nasjonalparker og villmarkspregede naturområder er tilretteleggingen i Norge nokså beskjeden.

For forvaltningen er det viktig å kjenne til brukernes preferanser for tilrettelegging både for å sikre dem en god opplevelseskvalitet, - og ikke minst for å ivareta naturens opprinnelige tilstand og dens prosesser. Tanken om at et økt antall besøkende i natur - og verneområder både kunne føre til negative miljøpåvirkninger og en redusert opplevelseskvalitet er ikke ny (Manning, 1986, Wagar, 1964).

Det er utviklet flere ulike modeller som både tar for seg planlegging knyttet til kartlegging, sonering og områdets bæreevne. "*Recreation Opportunity Spectrum*" (ROS) er en utviklet modell som klassifiserer områder ut i fra sosiale, forvaltningsmessige og fysiske kvaliteter (Buist and Hoots, 1982, Manning, 1986). ROS-modellen bygger på at friluftslivsutøver er en heterogen gruppe, med ulike preferanser knyttet til hvilke aktiviteter, miljø og opplevelser de søker (Gundersen and Aasetre 2009). En svakhet knyttet til ROS-modellen er at den kun finner ut hvordan tilstanden er, men ikke hvilke handlinger som skal iverksettes for eventuell forbedring.

Restriksjoner i villmarkspregede naturområder

Relativt mange studier er utført med tanke på å kartlegge besøkendes motiver og preferanser knyttet til naturområder, som beskrevet tidligere i kapitlet (Higham et al., 1997, Wray, 2009). Shafer & Hammit fant gjennom sin studie av besøkende i Cohutta villmarksområde i staten Georgia i USA at det mest puristiske segmentet bekymret seg mer for miljømessige påvirkninger-, og verdsatte å være alene i naturen i større grad enn de andre segmentene, men at de til tross for dette ikke var mer positive til restriksjoner (Shafer and Hammitt, 1995). Men på grunn av få tilsvarende studier på området har ikke dette materialet vært ansett tilstrekkelig for å trekke endelige konklusjoner (Hall, 2007).

Færre studier er gjort for å finne ut hvordan holdninger og preferanser ulike besøksgrupper har med tanke på tilrettelegging og andre forvaltningsavgjørelser (verneformål, restriksjoner) (Hall, 2007).

I et forsøk på å supplere den manglende forskningen på dette området undersøkte Hall et al 36 sti-innganger til 13 ulike Forest Service villmarksområder i Oregon og Washington. Hall et al presenterte fire hovedhypoteser de søkte svar på, disse er gjengitt nedenfor;

1) besøkende som søker tradisjonelle villmarksopplevelser vil i større grad enn andre ha et nært forhold til naturen, og at deres motiver og elementer tilnyttet villmark vil klynge seg,

2) klyngene som vil dannes, vil utgjøre meningsfulle forvaltningssegmenter

3) de mest puristiske opplever følelsen av trengsel mer negativt enn andre, og derfor vil de være mer åpne for restriksjoner

4) besøkende som søker å oppnå konkrete motiver (f.eks. følelsen av å være alene, utfordring, dyreliv o.l.) støtter forvaltningstiltak som kan bidra til dette (Hall, 2007).

Hall et al. kom frem til tre segmenter i deres undersøkelse av besøkende i Oregon og Washington, generalister, eskapister⁹ og entusiaster (Hall, 2007). Generalistene var generelt mer nøytrale i forhold til betydningen av villmark, og var i mindre grad motivert av å finne seg selv¹⁰, å være alene i naturen og det å oppleve andre brukere. De besøkende som av Hall et al ble segmentert som generalister så ut til å søke rekreasjonsaktiviteter som var avhengig av natur, men ikke nødvendigvis områder med villmarkspreget (Hall, 2007). Det segmentet som var moderat motivert av villmarkskvaliteter, ble definert som naturbaserte eskapister.

Eskapistene anså i større grad enn generalistene fraværet av støy, andre brukere og fraværet

⁹ Eskapist er betegnelsen, både på norsk og engelsk, for en person som flykter fra virkeligheten, søker noe annet enn det hverdagslige.

¹⁰ "Å finne seg selv" er min oversettelse av det engelske begrepet introspection som direkte oversatt blir selvanskuelse eller selvanalyse.

av inngrep som viktig. Entusiastene verdsatte i svært stor grad å være alene i naturen, frihetsfølelsen og fraværet av andre brukere. Sistnevnte kategori uttrykte også de sterkeste og mest konsekvente negative effektene av økende antall møter i naturen (Hall, 2007). Alle de tre segmentene var positive til restriksjoner på bruk for å unngå negative påvirkninger på naturressursene, men de var ikke samstemte når det gjaldt restriksjoner for å verne om brukernes ønske om å være alene i naturen. Entusiastene syntes at brukerbegrensninger var en passende restriksjon for ”å unngå å se andre brukere” eller ”for å unngå og måtte takle hensynsløse mennesker”, mens dette synet ikke ble delt av generalistene (Hall, 2007). De tre segmentene var enige i at ulike områder burde ha ulike strategier, og i at i mye besøkte områder nær byer ville det være akseptabelt å se flere besøkende enn i avsidesliggende naturområder med villmarkspreg.

Bruk av ulike former for restriksjoner i villmarkspregede naturområder har hatt spesielt mye fokus i USA (Hall, 2001b). Begrunnelsen for restriksjoner i naturområder er todelt mellom 1) å bevare miljøet og 2) å bevare naturopplevelsen, spesielt knyttet til å være alene i naturen. Ettersom bruken av villmarkspregede naturområder økte på 1970-tallet ble det i forvaltningen implementert ulike former for restriksjoner, bl.a. på gruppestørrelser, stengning av leirplasser og innført antallsbegrensninger. Den mest benyttede restriksjonen i nordamerikansk kontekst er begrensning i antall besøkende, også kalt kvoter, til et område (Hall, 2001b).

Etter hvert begynte flere forskere å argumentere for at indirekte teknikker, som ikke involverte reguleringer, burde benyttes før restriksjoner (Hall, 2001b). Hendee et al mente at restriksjoner kun burde benyttes dersom alle andre tilnærminger var forsøkt (Hendee, 1990 :406). I samsvar med denne tankegangen endret verktøyer som ”*Limits of Acceptable Change*” (LAC) fokuset vekk fra bruk av antallsbegrensninger som en automatisk respons til økt bruk i naturområder. LAC-modellen (Manning, 1986) skiller seg fra ROS ved å gi et sterkere planleggingsperspektiv (Gundersen and Aasetre 2009). LAC er et utviklet

forvaltningsverktøy som kombinerer teori om både planlegging og om folkene som bruker naturområdene (Gundersen and Aasetre, 2009). Modellen har satt til side tankegangen om et områdes bæreevne, og heller tatt i bruk begrepet ”akseptabel bruk” av et område (Stankey, Cole et al 1985).

Soneinndeling er en type forvaltningstiltak som har til hensikt å tilby ulike naturforhold og tilrettelegginger i forskjellige områder, slik at enhver besøkendes behov og preferanser vil kunne innfris i det ene eller andre området (Cole and Hall, 2006). Fulufjället National park i Sverige har som den eneste nasjonalparken i Skandinavia tatt i bruk sonesystemet fra Nord-Amerika basert på ROS-verktøyet (Fredman et al., 2005). De fire opplevelsessonene i Fulufjället Nationalpark representerer ikke bare noe nytt i svensk kontekst, men også skandinavisk. Sonene har ulike retningslinjer for hva som er tillatt eller ikke, og hva som den besøkende kan oppleve (Fredman et al., 2005). Urørt sone, lavaktivitetssone, høyaktivitetssone og anleggssone defineres ut i fra den menneskelige påvirkningen, fysisk miljø, hva som sannsynligvis kan oppleves og aktuelle aktiviteter.

I Norge finnes det ikke per i dag områder med ulike soneringer på denne måten. Men de ulike verneområdene (naturrestat, nasjonalpark, landskapsvernområde) har ulike retningslinjer for hva som er tillatt og hva som er bevaringsformålet.

2.2 Naturorientering

Det å kjenne til de besøkende sine motivasjoner og behov når de velger en aktivitet eller et sted for rekreasjon er viktig. For forvaltningen er det viktig med slik kunnskap både for å ivareta de stedlige kvalitetene, som dyr -og fugleliv, vegetasjon og naturlige prosesser, og ikke minst for å sikre en god opplevelseskvalitet for de besøkende (Wagar, 1964). Det er utviklet en rekke verktøy og modeller, som for eksempel de nevnte ROS -og LAC-modellene eller Visitor Impact Management (VIM) og Visitor Experience and Resource Protection (VERP), som kan anvendes i forvaltningene av vernede områder (Raadik et al., 2010). Forståelsen for hvilke preferanser som finnes hos de besøkende vil være verdifull både for de som forvalter naturområder, men også for andre aktører i naturen, som for eksempel turistinteresser (Dolnicar, 2008).

I dette kapitlet vil fokuset være på de besøkendes motiver og preferanser for valg av rekreasjonsopplevelser og naturorienteringsbegrepet.

Det er gjennom empiriske studier og etablert faglitteratur presentert en rekke teorier om turister eller naturbrukere sine motivasjoner og preferanser ved valg av både destinasjoner/turområder og aktiviteter. Blant disse finner man Crompton sine ni motivasjonsfaktorer som påvirker destinasjonsvalget, hvorav syv er sosio-psykologiske og to er "rest" motiver (Crompton, 1979). Crompton identifiserte motivene *"komme vekk fra den materielle hverdagen"*, *"opplevelse og utforskning av seg selv"*, *"avslapning"*, *"prestisje"*, *"regresjon"* (*gå tilbake til noe mer opprinnelig*), *"forsterking av familie – og slektsbånd"*, *"å gjøre /være noe uvanlig"* og *"utdanning"*. Begrepene "push" og "pull" bidrar også til teoretiske forklaringer på turistens destinasjonsvalg. "Push"-faktorene er de sosio-psykologiske faktorene mens "pull" faktorene er kvaliteter ved besøksområdet (Dann, 1981). Med bakgrunn i motivasjonsfaktorene til Crompton (1979) og Dann (1981) sine teorier omkring "push" og "pull" konstruerte Iso-Ahola (1982) en todelt teori om at det både er

faktorer i turistenes hverdag og kvaliteter ved et destinasjonsområde som er avgjørende for hvilke steder som besøkes i feriesammenheng (Haukeland, 2010).

Recreational Experience Preference scale (REP) er en av de mest benyttede metodene for å kartlegge besøksmotiver, og for å identifisere forskjellene mellom disse (Raadik et al., 2010). For at forvaltningene skal kunne ha kjennskap til de besøkende i sitt naturområde, er det viktig at det undersøkes hvilke motiver som ligger bak besøket til nettopp deres område (Raadik et al., 2010). REP-skalaen ble utviklet på bakgrunn av motivasjonsteorier-, og tidlige forestillinger, fra bl.a. Driver (Driver, 1970), om at rekreasjonsaktiviteter er en adferd som benyttes av individer som et ”verktøy” for å oppnå psykologiske og fysiske mål (Manfredo, 1996). Rekreasjonsaktiviteter ble ansett som en løsning på et misforhold hos individet mellom den reelle tilstanden og den ønskede.

Det har i hovedsak vært adressert to tilnærminger for å forstå de besøkende sine motiver, en objektiv og subjektiv (Raadik et al., 2010). Den objektive tilnærmingen hevder at rekreasjon er de aktiviteter som utføres i fritiden (Romney, 1945). Med den subjektive tilnærmingen er det ikke aktiviteten i seg selv, men hvilke motiver og verdier hos rekreasjonsutøveren, som er sentral (Slavson, 1946). Det var den subjektive tilnærmingen Driver (Driver, 1970) adopterte i deres tidligere arbeid med REP, som senere ble utviklet til den REP-skalaen som i dag benyttes (Raadik et al., 2010). Driver definerte rekreasjonsopplevelser som summen av utøverens mentale, fysiske og åndelige respons på deltakelsen. Deretter utvidet Driver og Brown denne modellen gjennom å integrere dette synet på rekreasjon med konseptet om aktivitetstype og kontekst slik at de dannet et 4-trinns hierarki av rekreasjonsmuligheter; aktivitet (vandring, fiske, padling etc.), kontekst (sammensatt av miljøet, de sosiale og forvaltningsmessige elementene i området aktivitet foregår), erfaring (trening, fraværet av daglige rutiner etc.) og oppnådde fordeler (fysisk helse, avslapning etc.) (Driver and Brown, 1978, Raadik et al., 2010).

På 1970-tallet presenterte Lawler en forventningsteori som hevder at det er motivasjonskrefter som velger eller velger bort alternative aktiviteter og områder for aktiviteten (Lawler, 1973). Modellen til Lawler baserer seg på at individer vil velge det alternativet som er mest i samsvar med hans eller hennes motivasjoner. Det er viktig å ta i betraktning at et individ kan ha mange ulike motivasjoner for å velge som det gjør, og at disse ikke kan ses på som isolert fra hverandre (Raadik et al., 2010).

Hierarkiet til Driver & Brown og Lawler sin forventningsteori ga grunnlag for å identifisere og måle rekreasjonsopplevelser (Raadik et al., 2010). Driver et al benyttet denne bakgrunnen og en modellen over "den forventet verdi av menneskets adferd" for å utvikle REP-skalaen (Driver, 1976). Modellen¹¹ hevder at et individ vil delta i en bestemt aktivitet i et gitt område fordi det forventer positive, psykologiske fordeler av valget (Raadik et al., 2010).

Utviklingen av REP-skalaen ble til gjennom to faser. I den første fasen skulle elementer som kunne måle motiver for rekreasjonsaktiviteter identifiseres. Identifikasjonen av disse motivene ble gjort gjennom å se på personlige karaktertrekk ved hjelp av den psykologiske teorien, og motivasjonsteorier ble benyttet for å bestemme de behov og motivasjoner som *muligens* påvirker rekreasjon hos brukere (Manfredo, 1996). Gjennom idédugnad og åpne intervjuer av rekreasjonsutøvere ble elementene som videre utgjorde REP-skalaen valgt. Det ble identifisert til sammen 19 områder i Driver sin "Master list of Recreationel Preference items" fra 1985, som ble ansett for å være av stor viktighet for rekreasjonsopplevelsen (Manfredo, 1996). Blant disse områdene var "utforsking", "avsidesliggende", "enkelt liv", "naturlig miljø", "villmarksferdigheter" og "utforsking av seg selv".

Utviklingens andre fase handlet om å etablere pålitelighet og holdbarheten til skalaen gjennom bruk i en rekke studier med påfølgende klyngeanalyser. Driver og hans kollegaer

¹¹ "den forventet verdi av menneskets adferd"

benyttet elementene som var identifisert i første fase i mange naturområder, både de som var villmark, villmarkspregede områder og i områder uten villmarksprege. Resultatene de kom frem til var at de besøkende var samstemte om tre områder; ”å nyte naturen”, ”fysisk utbytte” og ”redusere stress” (Borrie, 2000)

REP er utviklet, og i all hovedsak benyttet, i en nordamerikansk kontekst. I 2005 ble det utført en undersøkelse i Fulufjället Nationalpark (FNP) med bruk av REP-elementer i et forsøk på å identifiseres skalaens overføringsverdi til en skandinavisk kontekst (Raadik et al., 2010). I FNP ble det identifisert fire områder som var av stor betydning for de besøkende, ”utforske seg selv”, ”opplevelse av områder”, ”søken etter stillhet/å være alene i naturen” og ”utfordring” (Raadik et al., 2010). Disse fire områdene hadde størst samsvar med hva som ble funnet i Nord-Amerika, og analysearbeidet indikerer at REP-områdene utviklet for Nord-Amerika kan ha overføringsverdi til Skandinavia.

Naturorienteringsbegrepet har bakgrunn i Uddenberg sin studie av svenskere motivasjoner og holdninger omkring opphold og ferdsel i naturen (Uddenberg, 1995). Gjennom sitt prosjekt ”*Biologi som livsåskådning*” ønsket Uddenberg å studere hvordan folk så på seg selv i forhold til naturen, hvor deres plass var i naturen og hva de søkte gjennom å være i naturen (Uddenberg, 1995). Den ene av de tre fasene i arbeidet med dette studiet var intervjuer med til sammen 26 mennesker. Disse intervjuene er det som dannet grunnlaget for *naturorienteringsbegrepet* som senere er blitt brukt av andre forskere og mastergradstudenter (Haukeland, 2010, Degnes-Ødemark, 2010). Uddenberg sine intervjuobjekter uttrykker et stort spekter av naturholdninger og motivasjoner for opphold i naturen, fra ”noe hellig”, til naturens skjønnhet og muligheter for fred og ro for å nevne noen (Uddenberg, 1995).

Naturorientering bygger på indikatorer som avdekker filosofiske refleksjoner, estetiske betraktninger, muligheter og interessen for rekreasjon m.m. som videre gjenspeiler brukernes

verdigrunnlag, holdninger og preferanser (Haukeland, 2010). Haukeland et al. identifiserte en rekke sammenfallende naturorienteringsindikatorer i sin undersøkelse av turister i Norge med utgangspunkt i Uddenberg sine funn i Sverige (Haukeland, 2010). Det ble gjennom faktoranalyse identifisert en rekke underliggende dimensjoner knyttet til opplevelsen av natur - og landskapselementer blant de besøkende. Disse dimensjonene ble deretter gruppert i fire kategorier; 1) inspirasjon 2) rekreasjon 3) utfordring og 4) sightseeing (Haukeland, 2010). Tilsvarende kategoriser er blitt gjort i en rekke andre studier (Kozak, 2002, Devesa et al., 2010, Iso-Ahola, 1982, Crompton, 1979).

Kategorien *inspirasjon* dekker orienteringer omkring det å oppleve noe annet enn det hverdagslige. Frihet, fleksibilitet, energioppladning, få ny inspirasjon, oppleve naturens skjønnhet, komme i kontakt med seg selv og naturen er alle viktige elementer. Haukeland et al. sine funn bekreftet langt på vei Uddenberg sine observasjoner (Haukeland, 2010).

Rekreasjonskategorien fokuserer i større grad enn *inspirasjon* på det fysiske velbehaget og personlig utbyttet som naturopplevelsen gir den besøkende. Elementene fred og ro, helse, naturmiljøet, stillhet og urørthet er alle sentrale. Den tredje kategorien Haukeland et al. definerer, *utfordring*, har mye til felles med flere av Crompton sine sosio– psykologiske motivasjonsfaktorer presentert ovenfor. Fysiske utfordringer og søken etter spenning (Haukeland, 2010) dekkes også gjennom Crompton sine motivasjonsfaktorer (Crompton, 1979). Den fjerde kategorien presentert hos Haukeland et al er *sightseeing* (Haukeland, 2010). Opplevelsen av komfort i naturen, sightseeing på egenhånd og å oppleve noe overveldende er de elementene som inngår i denne kategorien.

Det er ikke utført et stort antall studier i Norge hvor fokuset har vært på de besøkendes motivasjoner og preferanser for besøk i naturområder. Mehmetoglu utførte i 2006 en undersøkelse ved to naturbaserte attraksjoner i Nord-Norge (Mehmetoglu, 2007).

Mehmetoglu benyttet spørreskjema basert på Cromptons motivasjonsfaktorer (Crompton,

1979) og Danns teori omkring push-pull faktorer (Dann, 1981). Hensikten til Mehmetoglu var å klassifisere naturbaserte turister basert på aktivitetstyper som de deltok i. Motivasjonene til turistene ble gruppert i seks grupper; natur, fysisk aktivitet, læring/ originalitet, ”materiell hverdag”, sosial kontakt og ego/status oppnåelse. Ved hjelp av disse seks grupperingene, eller naturorienteringene, ble turistene kategorisert enten som ”kultur -og nytelsesorienterte”, ”naturaktivitetsorienterte” eller ”lavaktivitetsorienterte” (Mehmetoglu, 2007).

Naturorientering vil oppsummert si de motiver og preferanser som besøkende har for å ferdes, bruke eller oppholde seg i naturen. Det er i dette kapitlet presentert noen ulike tilnærminger som er benyttet i forskningen for å kartlegge ulike brukere sine motivasjoner for opphold i naturen. Begreper som verdier og holdninger er vesentlige når det er snakk om naturorientering og hvordan de besøkende vektlegger de ulike fordelene som kan oppnås.

2.3 Antiturist

Begrepet antiturist refererer til en person som føler misnøye og/eller motstand mot den typiske turistrollen, og som føler at å bli betraktet som turist kan føre til sosial stigmatisering (Jacobsen, 2000). Antiturisme som begrep er viktig å betrakte i forhold til naturbrukere fordi naturen i stadig større grad er arena for reiselivet (Fredman and Tyrväinen, 2011), og det vil både for turismenæringen og naturforvaltningen være viktig å kjenne til brukernes perspektiver på andre turister, og ikke minst sitt eget syn på det å være en turist i naturen.

Jacobsen utførte en undersøkelse blant norske charterturister til ulike europeiske land ved Middelhavet for å avdekke deres holdninger til dette fenomenet. For å avdekke antituristiske holdninger spurte Jacobsen blant annet sine intervjuobjekter om hvordan de ville beskrive en turist. Gjennom å la personer selv få beskrive hva de legger i et begrep, i dette tilfelle turist, får man frem om den enkelte beskriver seg selv eller "alle de andre". Jacobsen delte inn intervjuobjektene i beskrivelse av hva en turist var i enten positiv, nøytral eller negativ beskrivelse (Jacobsen, 2000). Intervjuobjektene som ga en negativ beskrivelse av turist, ble ansett å inneha antituristiske holdninger fordi de distanserte seg selv vekk fra turistrollen.

Begrepet turist kan beskrives på veldig mange måter, og hvilke fortegn en slik beskrivelse vil ha, avhenger av hvilke holdninger den enkelte har. Turisme eller reiseliv har som fenomen blitt beskrevet på flere måter. Mye brukt er Kamfjords definisjon av reiselivet som "*...det livet man lever midlertidig et annet sted enn på hjemstedet når formålet med oppholdet ikke er fast arbeid*" (Kamfjord, 2001). Følger man denne definisjonen, vil en turist være en som utøver reiselivet, altså en person som oppholder seg et annet sted enn hjemstedet med andre hensikter enn arbeid. Kamfjord påpeker i sin bok "Reiselivsproduktet" at i Norge benyttes begrepet reiseliv om alle typer reiser, mens turisme kun omfatter ferie -og fritidsreiser (Kamfjord, 2001). Fredman et al så behovet for en klarere definisjon av hva som lå i begrepet naturturisme, og etter en gjennomgang kom de frem til at "*Naturturism omfattar människors*

aktiviteter när de vistas i naturområden utanför sin vanliga omgivning" (Fredman, 2009 :24).

Videre foreslo Fredman et al å definere begrepet aktivitet, naturområde og vanlig omgivelse klarere, for å kunne ha en så presis definisjon som mulig. Aktivitet vil i en naturturisme sammenheng tilsvare alle aktiviteter som skjer utendørs, og ikke bare tradisjonelle friluftslivsaktiviteter som vandring og sykkel. For begrepet naturområde velger Fredman et al å bruke de svenske "markanvändningsklassificering" (Fredman, 2009 :24), klassifiseringene er tilnærmet lik de norske naturtypene (Naturtypebasen), hvor naturområder er alle marktypene foruten bebygde områder og tilhørende innmark. Vanlige omgivelser vil for naturturismebegrepet til Fredman et al tilsvare det samme som for turismedefinisjonene generelt, f.eks. Kamfjord sin, alle omgivelser som ikke er pendling, jobb eller bosted.

Som nordmenn har vi et sterkt forankret syn på friluftsliv som fenomen og vår egen utøvelse av aktiviteter i friluft (Haslestad, 2000). Det er forsket lite på hvilke forhold utøvere av friluftsliv har til turisme og hvordan de ser på seg selv som turist i naturen. På grunn av allemannsretten har alle som besøker norsk natur muligheter til å ferdes og oppholde seg uten kostnader hvor de vil og når de vil innenfor reglementet (Friluftsloven, 1957). På bakgrunn av denne muligheten er det muligens grunn til å anta at en del friluftslivsutøvere ikke nødvendigvis anser seg selv som turister i den konteksten.

Det er gjort lite studier på antiturisme i Norge, og ingen studie er gjort for å avdekke eventuelle antiturstiske holdninger blant norske og internasjonale turister i norske naturområder. På grunn av økende interesse for naturbaserte feriereiser, både blant norske og internasjonale turister, kan det være viktig å kjenne til hvilke holdninger naturbrukere både har til synet på seg selv som turist og på andre turister. Kunnskap på dette området bør være, for turistindustrien, av samme interesse, som det er for forvaltningsmyndigheter å kjenne til bruken av natur.

3.4 Purismeskala

Etableringen av begrepet purisme og utviklingen av purismeskalaen går helt tilbake til 1960-tallet (Hendee, 1968). Begrepet purist, eller villmarking som også er benyttet, referer til en (mulig) kategori naturbrukere som i større grad enn andre opplever utstrakt bruk av tilrettelegging som negativt, og som er mer negative til å møte et høyt antall andre brukere i naturområder. "The Wilderness Purism Scale" ble i USA etablert for å måle de holdningene og preferansene brukerne hadde i en villmarkskontekst. Villmark som begrep ligger i USA forankret i "The Wilderness Act" fra 1964 (U.S Fish & Wildlife, 1964). "The Wilderness Act" sitt mål er;

"to preserve and protect the wilderness character. Allow for naturalness and provide opportunities for solitude, challenge, and inspiration [...]"(U.S Fish & Wildlife, 1964).

Hendee et al. sin skala ble utviklet gjennom tre ledd (Hendee, 1968, Vistad, 1995). I første ledd valgte de ut 20 temaer som kunne være med på å karakterisere et villmarkspreget område. Disse temaene skulle respondentene stille seg enten positive, nøytrale eller negative til. Deretter skulle respondentene vurdere blant 20 aktiviteter hvorvidt de anså disse for å passe inn i et villmarkspreget område eller ikke. Tilslutt ble det valgt ut 20 utbytter (*benefits*) som de villmarkspregede områdene enten ga, eller som kunne oppnås i dem. De 30 variablene som skilte best mellom de Hendee et al kalte "wildernist" eller villmarkspurist og "urbanist", ble valgt ut gjennom analysearbeidet. Blant disse 30 faktorene som til slutt ble valgt ut var "utendørs overnatting", "å være alene i naturen", "vandring", "ville, naturlige dyr" og "emosjonell tilfredsstillelse". De resterende 30 variablene av de opprinnelig 60 ble fjernet fordi de ikke bidro nok til den totale verdien (Hendee, 1968). Forkortelsen av den opprinnelige 60-variabelskalaen avdekket at de sterkt puristiske skilte seg fra urbanistene blant annet ved å være mer positive til natur uten menneskelige inngrep og deres entusiasme for "å være alene i naturen", fred og ro.

Noen år senere benyttet også Stankey betegnelsen *purist* (Stankey, 1973). De brukerne som hadde holdninger som i størst grad samsvarte med lovgrunnlaget i ”*The Wilderness Act*”, dvs. de sterkt puristiske, ble ansett å være svært viktig å ta vare på i forvaltningen. Stankey inndelte brukerne inn i fire kategorier basert på deres grad av purisme, ”sterkt puristisk”, ”moderate purister”, ”nøytralister” og ”ikke-purister” (Stankey, 1973). Wallsten, som var den første til å benytte metoden i Skandinavia betegnet gruppene på samme måte som Stankey, men i stedet for forhåndsdefinerte grupper opererte han med normalfordeling (Wallsten, 1988).

Wallstens metode bestod av 14 spørsmål (opprinnelig 15 spørsmål, men et ble fjernet pga vanskeligheter med å vurdere hvilke holdning som tilsvarte hvor puristisk en person forholdt seg), hvor respondentene fikk en svarverdi fra 1 til 5 (Wallsten, 1988). For syv av de totalt 14 spørsmålene ble skalaen snudd. Skalaen ble snudd slik at den høyeste poengverdien lå i den mest puristiske retningen. For eksempel vil ”svært viktig” på spørsmålet ”*Hvor viktig er det å oppleve urørt natur?*” gi 5 poeng, mens for spørsmålet ”*Hvor viktig er det med merkede stier*” gir ”svært lite viktig” fem poeng (Vistad, 1995). Purismegraden blir utregnet ved å summere de 14 svarverdiene, og Wallsten delte respondentene inn i tre grader; purister, nøytralister og urbanister. Nøytralistene representerte middelerdien av hele utvalget pluss/minus ett standardavvik (Vistad, 1995, Wallsten, 1988). Det vil da si at purister var de respondentene som hadde høyere verdi enn middelerdien pluss ett standardavvik, og urbanistene de med lavere verdi enn middelerdien minus ett standardavvik.

Metoden Wallsten benyttet er også den som er benyttet av Vistad (Vistad, 1995) for Femundsmarka, Rogen og Långfjället, og i Fredman & Emmelin sin undersøkelse angående betalingsvillighet i svenske og norske fjellområder (2001).

Purismeskalaen er utviklet som en kontinuerlig skala med ytterpunktene sterkt puristisk og lavt puristisk (Vistad, 1995). Det er ikke gitt noen presentasjon av verken ytterpunktene eller det som ligger i mellom. Men det er forskjeller knyttet til preferansene for kvaliteter ved ”idealområdet” (for eksempel tilrettelegging og fasiliteter) og holdninger til andre brukere som angir hvor på skalaen personen er.

Både Hendee et al. og Stankey sin måte å bruke en skala for å måle grad av purisme på er blitt kritisert, blant annet av Heberlein (1973). Heberleins kritikk gikk ut på svakheten ved å måle purisme som noe endimensjonalt. Purismeskalaen måler graden av purisme ved å summere holdningene til mange underliggende faktorer, knyttet til for eksempel fysisk tilrettelegging, påvirkning av slitasje, søppel, oppleve urørt natur, fravær av støy og forholdet til andre brukere (Vistad, 1995). Hendee et al utførte en faktoranalyse med alle de komponentene som kunne utgjøre skalaen, og kom da frem til sju ulike faktorer (Hendee, 1968). På bakgrunn av dette mente Heberlein at man derfor måtte betrakte purismegraden i forhold til syv dimensjoner.

Puristbegrepet og purismeskalaen er ikke bare benyttet i USA. Den er også som tidligere nevnt introdusert i en skandinavisk kontekst (Vistad, 1995, Vistad and Vorkinn, 2012, Gundersen, 2010, Wallsten, 1988). Purismebegrepet og purismeskalaen er blitt ønsket velkommen i en nordisk kontekst blant annet fordi den har forvaltningsmessig relevans med tanke på bruk og vern av ressurser (Vistad and Vorkinn, 2012). Vistad & Vorkinn peker også på at det så ut til å være en umiddelbar sammenligning mellom ”sterkt puristiske” naturbrukere og ”den tradisjonelle norske friluftslivsutøveren”. Den tradisjonelle norske friluftslivsutøveren ser vi ofte for oss som ensomme vandrere, jegere og fiskere som stiller få eller ingen krav til tilrettelegging. Bildet av den enkle nordmann i naturen er blitt dannet gjennom historiefortellinger og litteratur, blant annet av Fridtjof Nansen og Nils Faarlund (Faarlund, 2003). Studier har derimot vist at vi nordmenn nok ikke er så puristiske som vi

intuitivt skulle tro (Gundersen, 2010). Gundersen & Andersen utførte i 2009 en etterundersøkelse blant brukere av Rondane nasjonalpark der det kom frem at nordmenn var underrepresenterte i sterk puristisk segmentet i forhold til utlendingene (Gundersen, 2010).

Vistad & Vorkinn presenterte i 2012 en oppsummering av ti års erfaring med en forenklet norsk versjon av purismeskalaen (Vistad and Vorkinn, 2012). Bakgrunnen med en forenklet versjon var å gjøre den mer brukervennlig for forvaltningen. Basert på teorigrunnlaget fra bl.a. Hendee (1968) og Stankey (1973) er det utviklet en versjon av skalaen med kun åtte indikatorverdier. Disse indikatorene skulle i minst mulig grad kunne tolkes forskjellig av ulike respondenter, slik at de for eksempel kunne forstås på samme måte av ulike nasjonaliteter. Målet er at skalaen skal kunne avdekke kjennetegn ved brukerne (uavhengig variabel) og gi mer kunnskap som kan være hjelpelig med å si noe mer om motiver, holdninger, adferd og erfaringer (avhengig variabel) (Vistad and Vorkinn, 2012). Seks av indikatorene omhandler fysisk tilrettelegging mens de to resterende skal fange opp holdningene knyttet til andre brukere i området. Området respondenten skal rangere indikatorvariablene ut i fra er *"en flertimers tur i skogs- eller fjellterreng om sommeren i ditt idealområde"*. Den forenklete purismeskalaen, og hvordan den brukes, blir presentert i metodekapitlet.

Skalaen er blitt testet ut i til sammen syv lokaliteter i Norge, inkludert Svalbard.

Respondentene som besvarte skalaen var vandrere, fiskere, jegere, hytteeiere og turister på bil- eller båtferie. Undersøkelsene ble gjennomført ved bruk av selvregistreringsundersøkelser¹², etterundersøkelse¹³, utdeling av skjemaet fra en intervjuer i området, i gjennomfartsområder og via post¹⁴ basert på jaktlisenser over en tidsperiode på om lag 7 år (2002 – 2009) (Vistad and Vorkinn, 2012). Resultatene Vistad & Vorkinn presenterer, er at den forenklete

¹² Selvregistrering vil si at respondentene besvarer skjema de finner ved inngangene til naturområdene på egenhånd, og legger disse igjen i en kasse som står utplassert.

¹³ Oppfølgende, eller tilsvarende spørsmål, tilsendt respondentene som har notert e - post adresse på skjema ved selvregistrering i felt.

¹⁴ Både e - post og vanlig post.

purismeskala har en høy grad av validitet. Reinsjegere i Dovrefjell og besøkende på Svalbard var de gruppene som var mest puristiske, mens en i den andre enden av skalaen fant besøkende til blant annet Rondane nasjonalpark. Andelen sterkt puristisk varierte fra 9 % i Rondane til 54 % for besøkende i avsideliggende områder på Svalbard, men puristsegmentet var beskjedent for de fleste av studieområdene. Det er gjort lite forskning på puristsegmentene i de senere år, og omfanget av et eventuelt puristsegment i dag er lite kjent (Hall, 2007). Gjenkjennelse og kartlegging av de brukerne som kan segmenteres som sterkt puristiske, er viktig for forvaltningen for å møte behovene og ønskene hos de ulike brukergruppene. Spesielt viktig er dette i områder som opplever økt bruk (Hall, 2007). Segmenteringen for Rondane, presentert av Vistad & Vorkinn, konkluderte med en andel sterkt puristiske på kun 9 %, mot hele 69 % i lav-puristsegmentet (2012). Dette gir et bilde av at segmentet med sterkt puristiske naturbrukere ikke er veldig stort, et aspekt som er viktig å ta med seg inn i forvaltning av områder med hensyn til alle brukergrupper. Sæþórsdóttir bringer dette temaet opp i sin studie av fem områder på Island, og hvordan disse bør forvaltes med tanke på hvilke brukersegmenter de er attraktive for (Sæþórsdóttir, 2010). Hun konkluderer med at høyfjellsområdene på Island har gjennomgått få menneskeskapte endringer, og at de sterkt puristiske bør være målgruppen her. De områdene som i motsatt fall allerede er blitt tilrettelagt til en viss grad, bør videreutvikles for å dekke behovene til de mindre puristiske gruppene (Sæþórsdóttir, 2010). Det er ikke mulig å tilfredsstille alle brukere i et og samme område (Buhalis, 2000), og slik kartlegginger som blant annet Sæþórsdóttir (2010) og Vistad & Vorkinn (2012) har gjort, er viktig informasjonsgrunnlag for forvaltningen.

Purismebegrepet, utviklingen av skalaen og dens validitet har vært utsatt for kritikk på flere områder. Kritikken mot skalaen er blant annet kommet på grunn av fokuseringen på holdninger (Heberlein, 1973). Heberlein mente at så lenge det ikke var noen konkret

definisjon av begrepet ”*holdning*”, ville ikke en skala basert på måling av folk sine holdninger kunne være valid i et forskningsøyemed. I tillegg har Heberlein (1973) også kritisert skalaens endimensjonale uttrykk, som er beskrevet ovenfor.

Purismeskalaen ble etablert med prinsippet om at den var kontekstuavhengig (Stankey, 1973). Uansett i hvilken kontekst den enkelte respondent besvarer spørsmålene som brukes i skalaen, bør utfallet bli det samme. Med kontekst menes i dette tilfellet område, aktivitet, årstid og lignende. Flere studier i ettertid har derimot vist at dette prinsippet ikke nødvendigvis er gyldig (Higham, 1998, Gundersen, 2010). Gundersen & Andersen fant blant annet ut i sin etterundersøkelse av brukere i Rondane at respondentene var mer puristiske når de gjennomgikk skalaen hjemme enn hva de var når de oppholdt seg ute i området.

"Inngangen" til purismeskalaen er respondentens ”*idealområde*”. Dette kan føre til utfordringer knyttet til hva man egentlig måler (Vistad, 1995). Vistad peker i sin doktorgradsavhandling på muligheten for at respondentene ikke er i stand til å skille mellom sitt ideelle turområde og turområdet de befinner seg i når de besvarer skalaen (Vistad, 1995). Respondentene kan ha et bilde av sitt ”*idealområde*”, men det er mulig at dette bildet endres eller påvirkes av opplevelsen de har på den turen de deltar på.

3 Problemstillinger

Målsetningen for undersøkelsen er å finne ut hvilke naturorienteringer brukerne i Dovrefjell har, og hvordan de er i stand til å uttrykke holdninger knyttet til disse gjennom bruk av purismeskala og dybdeintervju. Derneøst ønsker jeg å finne ut hvordan holdningene uttrykket ved bruk av de to ulike tilnærmingene samsvarer for hver enkelt, og hvilke forhold som påvirker eventuelle avvik som vises.

På bakgrunn av dette er det valgt en todelt problemstilling med tilhørende forskningsspørsmål for hver av de to problemstillingene. Det er lagt like stor vekt på begge problemstillingene gjennom oppgaven. Problemstilling nummer én belyses og besvares gjennom de gjennomførte dybdeintervjuene. Problemstilling nummer to besvares gjennom drøftelse av forholdet mellom intervjuene og purismeskalaen.

1) Hvilke naturorienteringer har brukere i Dovrefjell?

- a. Hvordan er informantenes forståelse av villmarkspregede naturområder?
- b. Hvilke syn har informantene på tilstanden i naturen og tilrettelegging?
- c. Hvilke holdninger uttrykker informantene til andre brukere av naturen?
- d. I hvilke grad er følelse av frihet et viktig element for ferdsel og opphold i naturen?
- e. Hva er informantenes syn på seg selv som turist når de ferdes i det fri?

2) Hvordan er sammenhengen mellom hvilke purismegrad brukerne faller inn under og hvordan de faktisk utøver sitt friluftsliv, samt hvordan de opplever andre brukere i Dovrefjell?

- a. Uttrykker brukerne ulike holdninger ved bruk av purismeskala og intervju, i så fall på hvilke områder?

- b. Hva kan påvirke ulikheter imellom holdninger uttrykt gjennom purismeskalaen og intervjuutsagn?

4 Metode

I dette kapitlet vil studieområdet presenteres. Jeg vil deretter presentere hvilke type forskningsdesign som er benyttet og begrunnelse for dette valget. En beskrivelse av forarbeid, gjennomføring og etterarbeid vil deretter bli gitt.

4.1 Studiemrådet

Undersøkelsen ble gjennomført på Dovrefjell, i området mellom Reinheim og Åmotdalen i perioden 16. – 20. juli 2012. Dovrefjell ble valgt som studiemråde fordi det var ønskelig å komme i kontakt med naturbrukere som ønsket liten grad av tilrettelegging, og få fasiliteter. Området er relativt stort, og det er gode muligheter for å kunne vandre tilnærmet uforstyrret. Hensikten med undersøkelsen var, som beskrevet i problemstillingen, å teste ut purismeskalaen, villmarksforståelsen og hvilke forhold naturbrukeren hadde til tilrettelegging, og Dovrefjell var derfor et egent sted. Reinheimen ble også vurdert som mulig studiemråde, men ble valgt vekk fordi antall besøkende nok er lavere enn for Dovrefjell, og til tross for ønsket om å treffe naturbrukere som i høy grad søker urørte områder ville intervjuarbeidet blitt vesentlig mer utfordrende.

Dovrefjell inngår i dag i Dovrefjell – Sunndalsfjella nasjonalpark som ble opprettet i 2002. Nasjonalparken strekker seg over Møre og Romsdal, Oppland og Sør-Trøndelag fylke, og dekker et areal på 1693 km². Området er unikt på grunn av den intakte høyfjellsnaturen, levedyktig jervebestand, villrein og moskus (Direktoratet, 2012d).

Figur 1: Kartutsnitt av Norge, Dovrefjell avmerket med gult omriss (Norsk Institutt for Skog og Landskap 2012).

Figur 2: Dovrefjell nasjonalpark. Intervjuene ble utført ved de svarte markørene (DNT 2012).

Intervjuene ble foretatt på eller i nærheten av turistforeningens hytter Reinheim og Åmotdalshytta, og i Leirpulskalet. Lokalitetene er avmerket med svart. Målet var, i utgangspunktet, å oppsøke og komme i kontakt med naturbrukere som i liten grad benyttet

stier, og som oppholdt seg i de mer urørte stedene i Dovrefjell. Rett i forkant av feltarbeidet, og den første dagen i området, ble det innsett at det var svært få som ikke brukte stiene, og de som eventuelt ikke gjorde det var vanskelig å få øye på.

4.2 Forskningsdesign

I denne undersøkelsen er det benyttet kvalitativ metode (Johannessen, 2010). Grunnen til at jeg har benyttet kvalitativ metode i dette arbeidet, er fordi hensikten har vært å få frem utdypende holdninger omkring noen få temaer. Kvalitativ metode egner seg i mange tilfeller bedre enn den kvantitative dersom det er ønskelig å vite mest mulig om enkelte fenomen (Johannessen, 2010). Alternativkostnaden ved å velge en kvalitativ metode er at man som regel ikke har mulighet til å ha et like stort utvalg av svarpersoner som ved kvantitative undersøkelser. Det er i følge Kvale et al flere standardinnvendinger mot kvalitative forskningsintervjuer som er verdt å merke seg, blant annet at de er subjektive kontra objektive, ikke generaliserende eller vitenskapelig, men avspeiler sunn fornuft og er utforskende kontra vitenskapelig hypotesetestende (Kvale et al., 2009). Kvalitative intervjuer er til tross for disse, og flere, innvendinger, nyttige for å få frem holdninger, og kan gi mer beskrivende svar enn for eksempel et spørreskjema.

Hovedmetoden er dybdeintervju i felt, med et innslag av kartleggingsverktøyet ”Purismeskalaen”. Skalainformasjonen er benyttet som en inngang i videre analyse av intervjuene. Bruken av purismeskalaen alene er et kvantitativt metodeverktøy, men i dette arbeidet med kun ti intervjuobjekter er det kun ment som et metodisk supplement. Resultatene fra purismeskalaen vil både bli presentert og diskutert videre i kapitlet ”Resultat og diskusjon”.

Det ble ikke i forkant av intervjuene i felt fastsatt noe tall på hvor mange intervjuer som burde bli gjennomført. Det er i følge metodelitteraturen ingen begrensning på antall intervjuer som

kan gjøres, men et vanlig antall er 10 - 15 informanter (Johannessen, 2010). Kvalitative intervjuer bør gjennomføres helt til forskeren ikke lenger får noen ny informasjon, dette kan i følge litteraturen betegnes som en "grenseverdi" der det ikke har noen hensikt å innhente mer informasjon.

4.3 Forarbeid

4.3.1 Forståelse og utprøving av purismeskalaen

Tenk deg at du skal gjennomføre en flertimers tur i skogs- eller fjellterreng om sommeren. Tenk deg at området er slik som du aller helst vil ha det - som om det var ditt “IDEALOMRÅDE” for en slik tur (*Sett ring rundt det tallet som passer best for hver linje*)

Ville det være negativt eller positivt for din egen trivsel ..	Svært negativt			Nøytralt			Svært positivt		
...at det finnes tilrettelagte leirplasser med do, ved, bål, søppeldunker	1	2	3	4	5	6	7		
... at du kan bli kvitt søppel i utplasserte søppeldunker	1	2	3	4	5	6	7		
... at det finnes merkede stier i området	1	2	3	4	5	6	7		
... at det er god skilting ved stistart og stikryss i området	1	2	3	4	5	6	7		
... at det er lagt ned trestokker til å gå på der stien går over våt myr	1	2	3	4	5	6	7		
... at det finnes hytter med matservering og oppredde senger i området	1	2	3	4	5	6	7		
... at du møter mange andre friluftsfolk i løpet av turen	1	2	3	4	5	6	7		
... at du kan gå milevis uten å møte et menneske	1	2	3	4	5	6	7		

Figur 3: Verdiene for de syv første spørsmålene blir snudd før summering slik at den høyeste summen alltid indikerer høyest grad av purisme. Den endelige verdien finner man ved å dividere summen på 8. Purismegradene er definert av forhåndssette verdier, henholdsvis intervallene 1.00 - 3.50, 3.51 - 4.49 og 4.50 - 7.00 for henholdsvis lav, medium og sterkt puristisk orientering (Vistad and Vorkinn, 2012).

For å få riktige verdier fra purismeskalaen, er det viktig å legge sammen verdiene for de ulike faktorene rett. Holdningene blir målt ved bruk av en 7-punkt ”*Likert skala*” (Johannessen, 2010). Verdien **1** tilsvarer ”svært negativ til” og **7** tilsvarer ”svært positiv til”.

For å sikre at bruken av skalaen var forstått korrekt ble den testet ut på medstudenter i forkant av feltarbeidet.

4.3.2 Utarbeidelse av intervjuguide

Det ble utarbeidet en halvstrukturert intervjuguide på grunnlag av forskningsspørsmålene, og påstandene i purismeskalaen. Innledningsvis ble informantene bedt om å gi generelle opplysninger om seg selv og i hvilken grad de brukte naturen. Spørsmålene ble videre inndelt i temaene;

- Villmarkspregede naturområder
- Naturtilstand og fysisk tilrettelegging i naturen
- Forholdet til andre brukere
- Betydningen av frihetsfølelse
- Fysiske inngrep¹⁵
- Synet på seg selv som turist
- Kommersielle friluftslivsaktører¹⁶

For hvert av disse temaene ble informantene bedt om å svare både på generelt grunnlag og i forhold til studieområdet spesielt. Underveis i intervjuene ble spørsmålsstillingen endret noe, både som resultat av erfaring med de første informantene og fordi en del svar ble dekket opp av flere spørsmål.

¹⁵ Temaet er ikke videre omtalt i oppgaven da spørsmålene som ble stilt omkring dette gled over i synet på tilrettelegging og forståelsen av villmark.

¹⁶ Temaet er utelatt både fra resultatdelen og diskusjonen i denne oppgaven da svarene fra intervjuobjektene var uklare og dermed lite egnet til å belyse problemstillingen. Diskusjon av dette temaet ville krevd flere spørsmål som gikk i dybden, noe som ikke ble gjort.

Intervjuguiden ble utformet både på norsk og engelsk, og begge språkvarianter er vedlagt i denne oppgave (se vedlegg 1 og vedlegg 2).

4.4 Gjennomføring

4.4.1 Datainnsamling

Til sammen 10 intervjuer ble gjennomført i Dovrefjell i tidsrommet 16.-20. juli 2012.

Informantene ble valgt ut på bakgrunn av kriteriene som ble laget i forkant av feltarbeidet, og som er gjengitt i punkt 4.4.2. Før intervjuet tok til, ble alle intervjuobjektene bedt om å besvare purismeskalaen. Intervjuene tok fra 19 minutter til 55 minutter og ble tatt opp på båndopptaker. Alle informantene samtykte i bruk av diktafon. I tillegg til at intervjuene ble tatt opp på diktafon, ble svarene nedskrevet i tilfelle noe skulle gå tapt som følge av svikt i utstyret.

Alle informantene var positive til å la seg intervjuer, og syntes at temaene var interessante. Informantene fikk den samme informasjonen om hensikten bak masteroppgaven, og hvordan informasjonen skulle bli benyttet. Det var noe vanskeligere å intervjuer de tyske og nederlandske informantene på grunn av at ikke alle forsto alt umiddelbart. For noen av spørsmålene måtte jeg utdype og forklare med andre ord, dette var ikke nødvendig for de norske informantene. Intervjuene foregikk både utendørs og innendørs, på Reinheim og Åmotdalshytta.

Intervjuene foregikk som en åpen dialog, hvor intervjuer stilte spørsmål og lot informantene svare fritt. Informantene besvarte ofte flere spørsmål i et og samme spørsmål, rekkefølgen i intervjuguiden ble derfor ikke alltid fulgt slavisk. Utøvelsen av friluftslivet, som jeg som intervjuer observerte hos informanter, enten ved turistforeningshyttene eller utendørs, er også benyttet som datamateriale for å skape et helhetsbilde av informantene. Eksempler på dette

kan være hvordan de forholdt seg til andre brukere på hyttene eller om de gikk utenfor stiene enkelte partier.

4.4.2 Utvelgelse av intervjuobjekter

Hvem og hvor mange informanter som skal velges, er avhengig av hvilke type metode som velges, og hvilke forskningsspørsmål som skal besvares (Johannessen, 2010). I denne undersøkelsen er det valgt å bruke kriteriebasert utvelging, dvs. at informantene er valgt på bakgrunn av at de oppfyller spesielle kriterier. Kriteriene er valgt for å sikre at informantene som er intervjuet har forutsetninger for å svare på det de blir spurt om.

I forkant av intervjuene, ble det utarbeidet tre kriterier informantene skulle oppfylle;

- de skulle ikke ha fast bopel i lokalområdet
- de skulle oppholde seg i området i minimum tre dager
- opphold og ferdsel i Dovrefjell skulle *inkludere* andre områder enn traseen mellom Snøheim og Snøhetta.

Det første kriteriet ovenfor er et eksempel på et filterkriteri (Johannessen, 2010). Et filterkriteri er vanlig å bruke for å utelukke informanter som oppfyller visse kriterier, i dette tilfelle lokalboere.

4.5 Etterarbeid og analyse

Intervjuene ble nedskrevet i etterkant av feltarbeidet. Når intervjuer omgjøres fra muntlig til skriftlig form, struktureres materialet før analysering (Kvale et al., 2009). I tillegg til det muntlige materialet og besvarelsen av purismeskalaen ble kroppsholdningene under intervjuet observert, og brukt, til å utfylle inntrykkene fra de verbale utsagnene.

For å kunne sammenligne hva informantene uttrykte av holdninger på de ulike temaene, ble det laget en tabell, med en kolonne for hver av informantene med tilhørende grad av purisme,

og en rad for hver holdning som ble uttrykt (f.eks. "villmark viktig", "tilrettelegging viktig" osv.). Deretter ble det markert hvilke holdning hver informant hadde nedover i kolonnen, og det ble mulig å tolke på bakgrunn av dette. Videre ble tolkninger og sammenligninger gjort på bakgrunn av egne refleksjoner, tidligere empiriske studier og etablert faglitteratur.

5 Resultat og diskusjon

Resultat og diskusjon presenteres som et samlet kapittel i denne oppgaven. Begrunnelsen for dette er at det viste seg å være mest naturlig å diskutere resultatene samtidig som de ble presentert.

Innledningsvis i dette kapitlet presenteres en oversiktstabell med generelle opplysninger om informantene i denne undersøkelsen, og deretter gis en kort beskrivelse av hver enkelt informant. Før resultatene presenteres og diskuteres vil graden av purisme informantene oppnådde presenteres i en tabell med tilhørende forklaring.

Resultatene presenteres og diskuteres i lys av tidligere forskning og opp mot problemstillingene som ble utarbeidet i forkant av denne undersøkelsen. Informantenes svar og holdninger som blir presentert er knyttet til temaene;

- forståelse og opplevelse av villmarkspregede naturområder
- naturtilstand og tilrettelegging
- forholdet mellom ulike brukere i naturen
- frihetsfølelse
- oppfatninger av ”seg selv som turist”

Avslutningsvis for hvert av disse temaene vil det som en oppsummering bli gitt en oversiktstabell, der hver av informantene sine holdninger, med tilhørende purismegrad fremgår i stikkordsform.

De underordnede problemstillingene vil bli behandlet først, og på denne bakgrunnen vil hovedproblemstillingene bli drøftet og belyst til slutt.

5.1 Intervju

Tabell 1: Generelle opplysninger om informantene. R, L og Å står for henholdsvis Reinheim, Leirpuls karet og Åmotdalshytta. NO, N og T står for henholdsvis Norge, Nederland og Tyskland.

Nr.	Informant	Sted	Reisefølge	Kjønn	Land	Overnatting	Tur	Alder
1	Grethe	R	Alene	K	NO	Hytte	7 d	62
2	Jim	R	Par	M	N	Hytte	10 d	24
3	Laurie-Anne	R	Par	K	N	Hytte	10 d	22
4	Geir	R	Alene	M	N	Hytte	3 mnd	32
5	Kristian	L	Par	M	N	Hytte	4 d	30
6	Jan Marius	L	Par	M	N	Hytte	4 d	30
7	Sonja	Å	Familie	K	T	Telt	10 d	44
8	Peter	Å	Familie	M	T	Telt	10 d	48
9	Maria	Å	Alene	K	T	Hytte	20 d	43
10	Renate	Å	Familie	K	T	Hytte	6 d	45

5.1.1 Presentasjon av informantene

Grete (62), fra Norge, har vandret ei uke i Dovre helt alene, og overnattet ved ubetjente turistforeningshytter. Grete bruker naturen mye, og hvert år er hun på minst en ukes sammenhengende tur i fjellet. Hun vandrer alene fordi hun ikke ønsker å føle seg presset av andre til verken å gå fortere eller langsommere enn hva hun selv ønsker og klarer. Tidligere gikk hun i fjellet med familiene eller venninner. Mannen hennes er nå i for dårlig form, og hennes tidligere turvenninne går for raskt for henne.

Jim (24) er student fra Nederland, og har flere ganger besøkt Norge. Faren til Jim har bodd i Norge i mange år og er godt kjent. Han har vært i Dovrefjell en gang han var liten, men husker lite fra denne turen. Jim var på tur sammen med den nederlandske kjæresten Laurie-Anne (22), som også er student. Laurie-Anne hadde kun vært i Norge en gang tidligere, den gang i Jotunheimen. Begge to er godt turvante. De liker utfordringene naturen gir de og har stor glede av stillheten i det fri.

Geir (32) er fra Norge og har vært i Dovrefjell de fire siste somrene. Han går mye på tur alene. At han går alene, er både et bevisst valg, men også noe han gjør fordi han ikke har omgangskrets som er interessert i å gå tur på fjellet. Foruten å vandre er det fiske som er hovedaktiviteten. Geir setter stor pris på et variert og rikt dyre -og fugleliv, og legger merke til omgivelsene mens han går. Han har en relativt god kunnskap om hva han ser i naturen, og har blant annet et årsstudium i friluftsliv hvor han tilegnet seg mye erfaring og kunnskap.

Kristian (30) vandret i Dovrefjell, fra hytte til hytte, sammen med kameraten Jan Marius (30) (begge fra Norge). Han bruker naturen mye i hverdagen, med kortere turer og noen overnattinger. Kristian går mye i naturen alene, noe han liker godt. Jan Marius bruker naturen i mindre grad nå enn da han var i begynnelsen av tjueårene. Begge kameratene er enige i at naturopplevelser er viktige, og ønsker å ta tilbake gleden som er forbundet med denne interessen ettersom den har sunket litt de siste årene på grunn av jobb og familie.

Sonja (44) og Peter (48) er et tysk ektepar, som sammen med sine to tenåringsdøtre, var på en 14 dager lange tur i Dovrefjell. Dette var deres første tur med døtrene hvor de bar med alt av mat og utstyr. Begge er turvante fra tidligere, men har vært lite på slike ”ekstreme” turer før. Peter arbeidet som ingeniør og er i tillegg naturfotograf. Sonja var hjemmeværende husmor. Ekteparet ble intervjuet hver for seg.

Maria (43) fra Tyskland vandret i likhet med Grete helt alene i Dovre. Dette var henne 15. fjellferie i Norge, og andre gang i Dovre. Hun overnattet i selvbetjente hytter. Maria har tidligere båret med seg telt og mat, men har i de senere årene gått alene og begynt å bruke tilbudet til turistforeningen. Hun arbeider som prest og søker i stor grad ut i naturen for å finne ro, få fysisk avslapning og oppleve flotte omgivelser.

Renate (45) fra Tyskland var i Dovrefjell sammen med sin mann og deres 11 år gamle datter.

Renate hadde flere ganger tidligere vært i Norge, og var svært turvant. Vanligvis bruker hun telt, men sammen med datteren valgte de denne gangen å bruke hyttetilbudet.

5.2 Purismeskala

Nedenfor presenteres tabell over informantenes purismegrad beregnet ut i fra informantenes besvarelse av purismeskalaspørsmålene i felt. Av i alt ti informanter, var to sterkt puristiske, tre lavpuristiske og de resterende fem medium puristiske. Senere i dette kapitlet vil informantenes grad av purisme oppnådd gjennom purismeskalaspørsmålene diskuteres i lys av hvilke utsagn som kom frem gjennom dybdeintervjuene.

Tabell 2: Informantenes fordeling over purismeskalaen.

Informant nr.	Informant	Verdi	Kategori
10	Renate	5	Sterkt puristisk
1	Grete	4,9	Sterkt puristisk
4	Geir	4,1	Medium puristisk
2	Jim	4	Medium puristisk
3	Laurie-Anne	3,9	Medium puristisk
7	Sonja	3,8	Medium puristisk
9	Marie	3,6	Medium puristisk
8	Peter	3,4	Lav puristisk
6	Jan Marius	2,9	Lav puristisk
5	Kristian	2,1	Lav puristisk

Det har i oppgaven vært ønskelig å avdekke likheter og forskjeller mellom de ulike gradene av purisme, og knytte disse funnene opp mot tidligere empiriske studier hvor purismeskalaen er blitt brukt. Det er viktig å påpeke at det ikke er etablert konkrete definisjoner av de ulike kategoriene, og at disse opptrer på en kontinuerlig skala med to ytterpunkter.

5.3 Holdninger avdekket hos informantene i Dovrefjell

Hvilke naturorienteringer har brukere i Dovrefjell?

Før hovedproblemstilling nummer én besvares, vil resultatene for hvert av de tilhørende underordnende problemstillinger presenteres og diskuteres.

Hvordan er informantenes forståelse av villmarkspregede naturområder?

Begrepet *villmark* i forbindelse med mine resultater er markert i kursiv fordi det her er snakk om *villmark* slik de ti informantene i denne undersøkelsen opplever dette naturfenomenet. Informantene er ikke bedt om å vurdere grad eller opplevelse av villmark i forhold til noen rettslig eller teknisk betydning av villmark (som for eksempel INON-definisjonen).

Det som informantene la mest vekt på i den grad de beskrev Dovrefjell som *villmark* eller ei, var ”*få andre brukere*”, ”*langt vekk fra alt annet*”, ”*få eller ingen inngrep*”, ”*stillhet*” og ”*urørthet*”. Alle faktorene ble trukket frem av flere enn fem av de ti informantene som ble intervjuet i denne undersøkelsen. Dette samsvarer med funnene gjort av Hall i Shenandoah nasjonalpark i USA (Hall, 2001a). De tre øverst rangerte faktorene i Hall sin studie var ”*de naturlige forholdene til området*” (51 %), ”*få andre brukere*” (44 %) og en ”*lav grad av fysiske inngrep*”(27 %) (Hall, 2001a).

Åtte av informantene i denne undersøkelsen mente at *villmarksfølelsen* var svært viktig eller helt essensielt for en god opplevelse i naturen. Kun Jan Marius og Kristian, begge lavpuristiske, sa at de ikke var nødt til å ha opplevelsen av *villmark* når de var i naturen, men at dette var et positivt innslag ved turen.

Alle foruten Geir svarte ”*ja*” på om de syntes det var mye *villmark* i Norge. Geir sa derimot at ”*[...]sammenlignet med for eksempel Kola halvøya er det ikke mye villmark i Norge*”.

På spørsmålet om Dovrefjell var villmarkspreget, svarte seks at de syntes det de hadde opplevd av Dovrefjell kunne anses som *villmark*. De resterende fire (alle nordmenn) mente at deler av Dovrefjell hadde villmarkspreget. Geir, Grete, Jan Marius og Kristian trakk blant annet frem forswarets bruk av Snøhetta som en grunn for at ikke hele området kunne ses på som *villmark*. Forsvarets bruk av Snøhetta er muligens ikke kjent blant utlendinger, og kan dermed være grunnen til at dette ikke ble trukket frem som noe negativt hos de utenlandske informantene.

Ingen av informantene ”*krevde*” ekstrem villmark eller natur i en streng, uberørt betydning (for eksempel INON) for å oppnå en god naturopplevelse. De var alle ute etter naturlige og naturskjønne omgivelser hvor det var innslag av enkelte av de elementene som hver og en av dem så for seg som villmark (som for eksempel lite folk, få inngrep og stillhet). *Villmark* ble av informantene sett på som et fristed fra hverdagens stress, støy og teknologi. Spesielt understrekker sitater fra Grete, Sonja og Laurie-Anne dette;

”Uten mobildekning, vekk fra bebyggelse og bråk” sitat Grete

”Fri fra hverdagens stress[...]” sitat Sonja

”Hjemme har jeg masse jeg må gjøre, her er det kun det grunnleggende som skal dekkes” sitat Laurie-Anne

Dette stemmer godt overens med funn gjort blant annet i New Zealand (Higham, 1998, Wray, 2009, Hall, 2001a). Wray identifiserte blant annet kjerneverdierne ”flukt”, ”frihet” og ”ensomhet/alenetid” hos sine informanter på New Zealand, mens de fleste av Higham sine

respondenter så verdien i å være langt fra alt annet¹⁷ og fraværet av f.eks. motoriserte kjøretøyer.

Brukerne forstår til dels *villmark* som et rettslig begrep og dels som et sosiologisk begrep. De har mer eller mindre klare grenser for hva de syns er *villmark*. Informantene er samstemte om at konseptet *villmark* er verdt å ta vare på. *Villmark* er viktig for det naturlige dyre -og fuglelivet, for opprinnelig vegetasjon og for at de naturlige prosessene skal kunne fortsette. I tillegg trekker noen av informantene, Kristian, Jan Marius og Grete, frem at *villmark* er viktig å opprettholde av hensyn til brukernes opplevelseskvalitet. Kristian og Jan Marius er som nevnt ovenfor ikke avhengig av å føle *villmark*, men de syntes det var viktig å vite at det fantes områder som er helt urørte og mindre tilgjengelige. Avhengig av hvordan de definerer *villmark*, har de ulike syn på hvor stor andel *villmark* både studieområdet og Norge generelt har. Områder som av noen betraktes som ikke-villmark kan for andre oppleves som villmark, på bakgrunn av ulike erfaringer og forventninger (Lutz et al., 1999).

¹⁷ Å være langt fra alt annet er som tidligere nevnt i denne oppgaven synonymt med det engelske begrepet remoteness.

Tabell 3: Informantenes holdninger til villmarkspregede naturområder i Norge

Informant nr.	Informant	Holdning til villmarkspregede naturområder	Grad av purisme
1	Grethe	Urørt, utilgjengelig, gratis, lite folk, stillhet og langt vekk fra annet. Få inngrep	Sterkt puristisk
2	Jim	Utilgjengelig, lite folk, unikt dyreliv og langt vekk fra annet.	Medium puristisk
3	Laurie-Anne	Lite folk og langt vekk fra annet. Unik natur.	Medium puristisk
4	Geir	Få inngrep. Ikke mye villmark i Norge, sammenlignet med enkelte andre steder i verden.	Medium puristisk
5	Kristian	Trenger ikke å føle <i>villmark</i> for en god naturopplevelse. Få inngrep.	Lav puristisk
6	Jan Marius	Trenger ikke å føle <i>villmark</i> for en god naturopplevelse. Få inngrep.	Lav puristisk
7	Sonja	Få inngrep, lite folk, unik natur og dyreliv. Langt vekk fra annet.	Medium puristisk
8	Peter	Urørt, stillhet, lite folk og langt vekk. Unik natur og dyreliv. Få inngrep.	Lav puristisk
9	Maria	Få inngrep. Urørt, lite folk og stillhet. Langt vekk fra annet.	Medium puristisk
10	Renate	Få inngrep. Utilgjengelighet og lite folk. Langt vekk.	Sterkt puristisk

Holdningene knyttet til villmarkspregede naturområder hos informantene er relativt samstemte til tross for forskjeller i grad av purisme. Det som imidlertid kan trekkes frem er at de lavpuristiske er mer nøytrale i forhold til betydningen av villmark enn for de andre gruppene, spesielt gjelder dette Jan Marius og Kristian. Nøytrale holdninger knyttet til villmarksbetydningen ble også identifisert blant generalistene i Hall et al sin undersøkelse i Oregon USA (Hall, 2007). I tillegg er ikke fraværet av andre folk av like stor betydning for lavpuristiske Jan Marius og Kristian som for de andre informantene. Utilgjengelighet er et element ved villmarken som er viktigere for sterkt puristiske Grete og Renate, samt medium puristiske Jim, enn for de andre informantene. Med ordet utilgjengelig, mente disse tre

informantene at området ikke burde være tilgjengelig for alle til enhver tid, at man med andre ord var nødt til å både planlegge i forkant og være i god nok fysisk form. Grete var ikke positiv til busstransporten av turister fra Hjerkinna til Snøhetta, og mente at dersom folk ville opp på Snøhetta, burde de både ta seg tid til, og være i stand til å gå, fra for eksempel Kongsvold.

Hvilke syn har informantene på tilstanden og tilrettelegging i naturen?

Ingen av Informantene hadde observert søppel i området i løpet av turen. Grete sa at *"[...] folk er veldig flinke til å ta med søppelen sin, ja, hvis de ikke legger det under steiner? Men man ser i hvert fall ikke noe søppel i området."* Det var en viss forskjell mellom hvordan informantene mente de ville reagere dersom de hadde observert tydelige spor av andres ferdsel, i form av søppel og rester etter bål -og leirplasser. For Jan Marius og Kristian sin del ville ikke en slik observasjon påvirke dem i noen stor grad, mens for Renate, Sonja, Grete og Maria ville dette bidratt til å forringe deres opplevelse av områdets naturkvalitet. Til tross for at søppel ville ødelagt opplevelsen, var verken disse fire eller noen av de andre interessert i at det ble satt ut søppelkasser i terrenget. Dette inntrykket samsvarer med resultatene som ble funnet i Rondane studien i 2009, hvor de konkluderte med at brukerne syntes det var mindre viktig å kunne bli kvitt søppel underveis (Gundersen, 2010). Det kan virke som om brukere mener at dersom man har brakt med seg noe inn i området skal man også bringe med seg avfallet ut igjen.

Slitasje var et annet tema som ble berørt under intervjuet. For Grete er det bedre at det er noen tydelig brukte stier, fremfor *"[...] hundretalls små stier i alle retninger."* Hun er opptatt av at folk bør bruke naturen, og at vi ikke må være redd for å se at den blir brukt.

"På en skala fra en til 10, hvor en vil si at vi ville vært helt uberørt og 10 ville tilsa at synlig søppel og slitasje ville gitt meg en svært negativ opplevelse, lander jeg nok på en treer" sa Jan

Marius på vegne av seg selv og en nikkende Kristian. De syntes begge at *"[...] det er hyggelig å se området bli brukt."*

Geir er den av informantene som har vandret mest i området, og i stor grad utenfor stinettet. Han sier at det enkelte steder er *"[...]veldig opptråkket, men jeg vil ikke si det er noe krise for området"*. Verken Sonja eller Peter har sett noen form for slitasje. Dette henger nok sammen med at de har beveget seg helt adskilt fra stinettet som benyttes av de fleste vandrere i Dovrefjell. Men Sonja påpeker at hun ville syntes det var svært trist å se tydelige rester etter leirplasser.

For Maria sitt vedkommende er det *"[...] trist å se tydelig slitasje, det er synd å se at folk ikke tar mer vare på naturen"*. Maria var i Dovrefjell på sitt aller første Norges besøk, for 15 år siden. Hun sier at til tross for at hun har sett lite, både av slitasje og spor etter andre brukere, har hun sett mer ved dette besøket enn for 15 år siden. Det faktum at hun har vært i det samme området før, kan være medvirkende årsak til at hun opplever mer slitasje og spor enn de andre informantene. Dette kan stemme overens med funn gjort av både Vaske et al og Vistad. Vistad fant i sin doktoravhandling ut at brukere som tidligere hadde vært i området, opplevde mer slitasje, og reagerte mer negativt på den, enn de som aldri før hadde besøkt området (Vistad, 1995). Vaske et al identifisert en sammenheng i hvordan brukere reagerer på miljømessige påvirkninger i forhold til om de har vært i området ved en tidligere anledningen med mindre bruk eller ikke. (Vaske et al., 1980). Dersom det i et område var et høyere antall brukere enn for eksempel ti år siden, ville dette være mer negativt for en som hadde vært i området for ti år siden, enn for en førstegangsbesøkende.

Maria, Grete, Kristian og Peter setter pris på tilretteleggingen for sin egen del. Laurie-Anne, Jim, Sonja, Jan Marius, Renate og Geir bruker tilrettelegging dersom den er til stede, men ser ikke på den som en nødvendighet for sin egen ferdsel. Sonja og Jim påpeker også det positive

ved tilretteleggingen for dem som har mer behov for den enn dem selv. Ingen av informantene forteller, eller gir uttrykk for, at de er negativt innstilt til tilrettelegging per definisjon, men har forestillinger om hvilke omfanget og type som er tilstrekkelig. Informantene var i stor grad enige i hvor skillet mellom enkel og unødvendig tilrettelegging gikk. Det samme resultatet kom Grøndahl Degnes-Ødemark også frem til gjennom statistiske og kvalitative undersøkelser av preferanser for tilrettelegging i *Nasjonalparkkriket* i sin masteroppgave (Degnes-Ødemark, 2010). Merkede stier, skilt ved stikryss, broer over de største bekker/elver og selvbetjente hytter var former for tilrettelegging som det ble satt mest pris på. Kun Kristian ønsket at det skulle legges stokker over våte myrer, mens de andre ikke så behovet for dette eller mente som Geir sa at *”man må tåle å bli våt på bena når man går i fjellet”*.

Informantene hadde ulike begrunnelser for hvorfor de ønsket enkel tilrettelegging velkommen. Geir påpekte at til tross for at han selv ikke hadde behov for, eller benyttet seg av stier eller merking så han dette som positivt for dem som følte seg utrygge uten. Grete og Maria gikk begge alene og opplevde stor trygghet på merkede stier. Ingen av disse to kvinnene trodde at de ville vært komfortable med å vandre alene uten verken stier eller merking.

Skillet mellom enkel bruk og unødvendig bruk av tilrettelegging gikk for informantene der hvor de ikke lengre fikk muligheten til å utfordre seg selv fysisk, eller at de ble fratatt ferdselsfriheten. Kun Jim og Laurie-Anne, begge medium puristiske, hadde opplevd dette ved at T-merkingen var *”[...]vel tett i enkelte områder [...]”* og at *”[...]noen steder var det broer hvor vi heller hadde lyst til å finne vår egen vei. Men siden det var en bro, brukte vi denne [...]”*.

Jan Marius og Kristian, begge lavpuristiske, var motivert av tilgjengeligheten Dovre har med tanke på offentlig transport til området, hytter og et godt utviklet stinett. Dette støtter opp om

for eksempel studiet utført i Rondane (Gundersen, 2010). I Rondane studien konkluderte man med at lavpurister i større grad enn de andre purismekategoriene var motivert av tilgjengelighet, sikkerhet og fasiliteter, og i større grad holdt seg til stiene.

Brukerne i Dovrefjell er ikke negative til tilrettelegging i natur, men de ønsker ikke tilrettelegging som reduserer opplevelsen av utfordring og mestring. Informantene hadde sett lite søppel, og omfanget av slitasje var lite. Det kom klart frem at lavpuristene Jan Marius og Kristian var mest positive til tilrettelegging, og deres naturopplevelse påvirkes mindre negativt av søppel enn hva de andre informantene gir uttrykk for. Grete og Renate, begge sterkt puristiske, skilte seg ikke like klart fra de andre kategoriene i sitt syn på tilrettelegging. Det er for eksempel større samsvar mellom Renate og Laurie-Anne sine holdninger, enn mellom Renates og Gretes. Holdningene til tilrettelegging ser ut til å avhenge av hvilke forventninger brukerne kommer inn i et område med, og hvilke erfaringer den enkelte har.

Tabell 4: Informantenes holdning til naturtilstanden og tilrettelegging for Dovrefjell.

Informant nr.	Informant	Holdning til naturtilstand og tilrettelegging	Grad av purisme
1	Grethe	Trenger tilrettelegging. Sett lite slitasje.	Sterkt puristisk
2	Jim	Bruker tilrettelegging, men syns det er for mye. Sett lite slitasje.	Medium puristisk
3	Laurie-Anne	Bruker tilrettelegging, men syns det er for mye. Sett lite slitasje.	Medium puristisk
4	Geir	Bruker ikke tilrettelegging, foruten hytter.	Medium puristisk
5	Kristian	Bruker og ønsker tilrettelegging. Legger knapt merke til slitasje.	Lav puristisk
6	Jan Marius	Bruker tilrettelegging og syns det er bra, men kunne klart seg med mindre. Legger knapt merke til slitasje.	Lav puristisk
7	Sonja	Verken bruker eller trenger mer tilrettelegging, men bra for andre	Medium puristisk
8	Peter	Setter pris på tilrettelegging, men bruker den ikke.	Lav puristisk
9	Maria	Bruker og trenger tilrettelegging	Medium puristisk
10	Renate	Bruker tilrettelegging, men behøver den ikke.	Sterkt puristisk

Hvilke holdninger uttrykker informantene til andre brukere av naturen?

Samtlige av informantene har hatt positive møter med andre brukere i Dovrefjell. Jim og Laurie-Anne opplevde til tross for dette at det var for mange i forhold til hva de hadde forventet. Dette støttes av flere studier som konkluderer med at antall møter med andre har liten informasjonsverdi uten kjennskap til hvilke antall som er forventet (Shelby, 1980, Wray,

2009). Shelby hevder i sin studie at følelsen av trengsel er mer korrelert med individenes forventninger og preferanser enn det faktiske antall brukere (Shelby, 1980).

Tabell 5: Antall møter med andre brukere informantene syntes var akseptabelt å møte per dag på tur.

Informant nr.	Informant	Akseptabelt antall møter per dag	Purismegrad
1	Grete	10	Sterkt puristisk
2	Jim	6	Medium puristisk
3	Laurie-Anne	6	Medium puristisk
4	Geir	7	Medium puristisk
5	Kristian	20	Lav puristisk
6	Jan Marius	15	Lav puristisk
7	Marie	5	Medium puristisk
8	Sonja	4	Medium puristisk
9	Peter	5	Lav puristisk
10	Renate	5	Sterkt puristisk

Informantene hadde ulike forventninger til hvor mange de kom til å treffe i løpet av turen.

Renate hadde forventet å se veldig få, og synes dermed hun hadde sett for mange til tross for at hun kun hadde møtt fire stykker. Kristian og Jan Marius derimot hadde forventet å se en del folk, siden det var midt i fellesferien, og var dermed overrasket over kun å ha sett i underkant av ti andre i løpet av turen. Renate med sine sterkt puristiske holdninger besøkte Dovrefjell med helt andre forventninger til antallet andre brukere enn hva lavpuristene Jan Marius og Kristian gjorde. Informasjonen disse tre har tilegnet seg i forkant *kan* ha vært medvirkende til

de ulike forventningene. Kim & Shelby sin undersøkelse av hva informasjon har å si for følelsen av trengsel, konkluderte med at informasjon i forkant av en tur kan være med å samstemme forventninger og hva som oppleves. Dersom det brukerne opplever, og det de forventer stemmer overens, vil brukerne i mindre grad føle trengsel, og konfliktnivået kan senkes (Kim and Shelby, 2011).

Virden og Schreyer fant ut at spesialiserte vandrere (som kan samsvarer med de sterkt puristiske) var mindre tolerante ovenfor møter med andre i naturen, og dermed stilte seg mer positive til begrensninger på antall brukere i villmarksområder (Virden and Schreyer, 1988). Grete og Renate ble kategorisert som sterkt puristiske, mens Kristian, Jan Marius og Peter var lav puristiske. På bakgrunn av funnene gjort av Virden og Schreyer, skulle man tro at Grete og Renate sin toleranse for andre brukere var langt lavere enn for de andre kategoriene. Som det fremgår av tabell 5, stemmer ikke dette for disse informantene. Dette kan peke i retning av at forventningene har mer å si enn hvilken purismekategori en bruker faller inn under. En sterkt puristisk naturbruker og en lavpurist kan muligens ha akkurat den samme grensen for hvor mange som er for mange.

Foruten Renate var det heller ingen av informantene som mente at det burde innføres noen form for antallsbegrensning i naturområder generelt, med mindre det var for å skåne vegetasjon og dyrelivet. Renate mente at restriksjoner på bruk, deriblant å begrense antall brukere, bør være veien å gå enkelte steder i Norge. Hun begrunnet dette med slitasje på vegetasjon og nedsatt opplevelseskvalitet for en del brukere som følge av trengsel. Dette samsvarer med resultatene som kom frem blant Hall sine generalister, eskapist og entusiaster (Hall, 2007). Disse tre segmentene var så og si samstemte om at restriksjoner med tanke på det miljømessige var akseptabelt, men generalistene var i motsetning til entusiastene ikke enig i restriksjoner for å verne om opplevelseskvaliteter for brukerne.

Ingen mente Dovrefjell hadde behov for antallsbegrensninger, inkludert Renate. Dette kan tyde på at man i Dovre opplever lite slitasje og ser få tegn til for mange brukere.

De mest puristiske, Renate og Grete var minst tolerante til utradisjonelle brukeraktiviteter.

Renate og Grete påpekte at deres opplevelse ville blitt noe forringet dersom de observerte for eksempel terrengsykler. Dette stemmer til en viss grad overens med Rondanestudien (Gundersen, 2010).

Tabell 6: Informantenes holdninger til andre brukere i forhold til purismegrad

Informant nr.	Informant	Holdning til andre brukere	Grad av purisme
1	Grethe	Møtt færre enn forventet.	Sterkt puristisk
2	Jim	Møtt flere enn forventet	Medium puristisk
3	Laurie-Anne	Møtt flere enn forventet	Medium puristisk
4	Geir	Positiv til andre, antall møter som forventet	Medium puristisk
5	Kristian	Positiv til å møte andre	Lav puristisk
6	Jan Marius	Positiv til å møte andre	Lav puristisk
7	Sonja	Ønsker ikke og møte flere, møtt færre enn forventet	Medium puristisk
8	Peter	Ønsker ikke møte flere, møtt færre enn forventet	Lav puristisk
9	Maria	Ønsker ikke møte mange, møtt færre enn forventet og fornøyd med det.	Medium puristisk
10	Renate	Ønsker ikke møte mange, sett færre enn forventet.	Sterkt puristisk

I tabell 6 fremgår hvilke forventninger og opplevelse informantene har hatt i møte med andre brukere i Dovrefjell. Kun Jim og Laurie-Anne har møtt flere enn hva de forventet. Geir er den eneste av informantene som har opplevd antall andre brukere som forventet. Grunnen til dette samsvaret hos Geir, kan være fordi han tidligere har vært i det samme området, og kjenner til bruken.

I hvilke grad er følelse av frihet et viktig element for ferdsel og opphold i naturen?

Alle foruten Peter mente at følelsen av å være **fri**, både fra hverdagens stress og oppgaver, teknologi, restriksjoner og normer, var et viktig eller svært viktig motiv for opphold i naturen. Peter derimot sa han følte seg **fri** uansett, og han følte seg lite fanget av hverdagsstress. Slik beskrev Peter sitt forhold til frihet: *”Jeg er alltid fri til å gjøre som jeg vil, og føler meg ikke styrt av samfunnet eller andres meninger”*.

Sonja følte seg fri på turen fordi hun ikke hadde hverdagens plikter. Laurie-Anne, Jim og Grete pekte på at fraværet av mobildekning og annen teknologi fikk dem til å føle seg fri. Frihet for Laurie-Anne ble beskrevet slik *”[...]i naturen er bekymringene små. Det viktigste er å spise når jeg er sulten, finne et sted å sove og holde meg varm, det gir stor frihet til å gjøre som vi vil[...]”*. Kristian syntes det er fint å føle seg fri fordi *”[...]man er bundet av klokken hele tiden ellers, det er deilig å bare kunne styre dagen helt fritt uten å stresse”* og *”[...] slippe å tenke på storsamfunnet!”*.

Informantene føler seg ikke uvilkaarlig fri bare ved å være i naturen. Grete sier at

”[...] Hvis jeg hadde deltatt på fellestur, ville jeg følt meg fryktelig styrt av klokken og overivrige arrangører. Jeg kjenner jeg blir stresset av det å sove på betjent hytte med middag, for da må jeg rekke til hytten til et bestemt klokkeslett.”

I likhet med mine funn fant Wray ut blant sine informanter at frihet er en viktig motivasjonsfaktor for rekreasjonsutøvere som søkte villmarks -og naturopplevelser på New Zealand (Wray, 2009). Villmarkspreget natur tilbyr muligheter for frihet og fleksibilitet, i kontrast til sivilisasjonens regler og forventninger (Wray, 2009).

Alle ti er i mer eller mindre grad samstemte i at frihetsfølelsen er viktig for en god naturopplevelse. Frihetsfølelsen innebærer stor grad av selvstendighet og ro til å slappe av, til

tross for at man er fysisk aktiv. Behovet for å føle frihet ser ut til å være viktig uavhengig av hvilke purismegrad informantene har i denne undersøkelsen, og det er et overordnet motiv for i hvert fall ni av disse ti.

Tabell 7: Informantenes syn på frihet i naturen i forhold til deres grad av purisme

Informant nr.	Informant	Syn på frihet i naturen	Grad av purisme
1	Grethe	Frihet svært viktig	Sterkt puristisk
2	Jim	Frihet svært viktig	Medium puristisk
3	Laurie-Anne	Frihet svært viktig	Medium puristisk
4	Geir	Frihet svært viktig	Medium puristisk
5	Kristian	Føler seg fri, og det er positivt	Lav puristisk
6	Jan Marius	Føler seg fri, og det er positivt	Lav puristisk
7	Sonja	Frihet svært viktig	Medium puristisk
8	Peter	Oppsøker ikke naturen for å få en frihet	Lav puristisk
9	Maria	Frihet svært viktig	Medium puristisk
10	Renate	Frihet svært viktig	Sterkt puristisk

Det fremgår av tabell 7 at frihet er viktig og positivt for samtlige av informantene. Det som er verdt å merke seg er at følelsen av frihet er et mindre viktig element for lavpuristiske Peter, Jan Marius og Kristian, enn hva det er for de syv andre.

Hva er informantenes syn på ”seg selv som turist” når de ferdes i det fri?

Tre av spørsmålene informantene ble stilt under intervjuet, var hvordan de ville beskrive en turist, hvorvidt de så på seg selv som turist og om begrepet var positivt, nøytralt eller negativt ladd. Alle foruten Grete hadde vanskeligheter med å definere hva en turist er, og de kviet seg for selv å bli betraktet som en turist. Flere informanter definerte en turist som en person som reiser vekk fra sitt normale oppholdssted for å oppleve noe nytt. Dette ”nye” var enten i forbindelse med kultur eller natur. Noen pekte på at det måtte foregå utenfor landegrensene, andre igjen trakk frem spesielle væremåter og klesstil. For Renate var en turist ”[...] en blek mann med sandaler og kamera rundt halsen. En engelskmann egentlig!”. Renate var svært motvillig til å se seg selv som en turist, både generelt og spesielt på turen i Dovrefjell.

Grete kunne i motsetning til de andre helt klart definere seg selv som en turist der hun vandret i Dovrefjell. For henne var dette ikke forbundet med noe negativt. Hun beskrev sitt forhold til seg selv som turist slik:

”[...] å være turist er å være oppsøkende, nysgjerrig og interessert, klart jeg er turist når jeg er i Dovre på tur! Jeg har aldri vært her før, leser alt om stedet i forkant og tar til meg alle inntrykkene underveis”.

Geir kunne betrakte seg selv som turist når han oppholdt seg i natur, men ikke i Dovrefjell. Han mente han var for godt kjent i området til å betrakte seg selv som turist der. Men Geir måtte etter hvert vedgå at han også var turist her fordi han hadde reist dit i den hensikt å gjøre andre ting enn hva han vanligvis gjorde.

Flere av informantene trakk frem masseturisme, ødeleggelse av kultur og natur og manglende respekt for reisemålet som grunner for hvorfor de oppfattet turister negativt. Renate, Jim og Laurie-Anne uttrykte til en viss grad *”anti- turistiske”* holdninger i den forstand at de ønsket å distansere seg fra *”de andre turistene”* (Urry, 1990, Jacobsen, 2000). Alle tre var av den oppfatning av at deres muligheter for å oppleve det urørte og opprinnelige i Dovrefjell ville bli redusert som følge av et økende antall møter med andre besøkende. Dette er sammenfallende med tendenser som er observert blant turister med anti-turistiske holdninger, for eksempel i Steen-Jacobsen sin undersøkelse av turister i Middelhavet (Jacobsen, 2000). Steen-Jacobsen, i likhet med denne undersøkelsen i Dovrefjell, avdekket anti-turistiske holdninger gjennom spørsmålet *”hvordan vil du beskrive en turist?”*. Ved å be informantene om å beskrive deres versjon av hva som kjennetegner en turist, er det mulig å se om han eller hun beskriver seg selv eller *”de andre”*. Som nevnt tidligere, var det kun Grete som beskrev *seg selv* når hun beskrev en turist. Geir gjorde også til en viss grad dette, men med det

forbeholdet om at han ikke var turist i Dovrefjell på grunn av hans inngående kjennskap til området. De andre ønsket ikke å bli assosiert med det de la i turistbegrepet.

Etter hvert i samtalen vedgikk samtlige at de var turister, og det var ingen klare forskjeller mellom de lavpuristiske og sterkt puristiske i dette synet. Det var for eksempel større sprik i oppfatningen av å være turist mellom Grete og Renate, som begge er sterkt puristiske naturbrukere, enn mellom Grete og lavpuristiske Peter.

Tabell 8: Informantenes holdninger til "seg selv som turist" i forhold til grad av purisme

Informant nr.	Informant	Holdning til "seg selv som turist"	Grad av purisme
1	Grethe	Positiv til å være turist	Sterkt puristisk
2	Jim	Noe negativ til å være turist. Anti-turistiske holdninger	Medium puristisk
3	Laurie-Anne	Turist er negativt. Anti-turistiske holdninger	Medium puristisk
4	Geir	Ser ikke på seg selv som turist i Dovre	Medium puristisk
5	Kristian	Turist er noe negativt ladd, men OK å bli kalt turist	Lav puristisk
6	Jan Marius	Turist er noe negativt ladd, men OK å bli kalt turist	Lav puristisk
7	Sonja	Føler seg ikke som turist	Medium puristisk
8	Peter	Føler seg ikke som turist	Lav puristisk
9	Maria	Turist er noe negativt ladd	Medium puristisk
10	Renate	Turist er negativt. Anti-turistiske holdninger	Sterkt puristisk

5.3.1 Hovedproblemstilling nr. 1: Hvilke naturorienteringer har brukere i Dovrefjell?

Holdningene knyttet til temaene presentert ovenfor danner grunnlag for ulike naturorienteringer. Informantene i denne undersøkelsen uttrykte naturorienteringer sammenfallende med flere tidligere studier (Haukeland, 2010, Degnes-Ødemark, 2010, Uddenberg, 1995).

Veldig mange av faktorene som inngikk i Haukeland et al sin kategori **"Inspirasjon"**, blant annet *"frihetsfølelse"*, *"komme inn i en annen puls og rytme"*, *"å oppleve noe annerledes enn hverdagen"* og *"lade batteriene/få nye energi"* ble i en eller annen form trukket frem av informantene (Haukeland, 2010). I tillegg uttrykte alle et ønske om faktoren *"stillhet og ro"* i kategorien **"Rekreasjon"**. Grete, Maria og Geir uttrykte i tillegg at det *"å føle nærhet til naturen"* som viktig. Jim og Laurie-Anne gav også uttrykk for en naturorientering med elementer som inngår i Haukeland et al sin kategori **"Utfordring"**, med faktorene *"søkene etter utfordring med en viss risiko"* og *"fysisk aktivitet i naturen"* (Haukeland, 2010). Sistnevnte element var også viktig for Grete og Maria. Faktorer i kategorien **"sightseeing"** ble ikke observert blant informantene i denne undersøkelsen.

Degnes-Ødemark (Degnes-Ødemark, 2010) tok i likhet med denne oppgaven utgangspunkt i både Uddenberg sine refleksjoner (Uddenberg, 1995) og Haukeland sin naturorienteringsinndeling (Haukeland, 2010), og delte sine informanter inn i ulike "samlebetegnelser". En av Degnes-Ødemark sine inndelinger, *"stillhet og ro"*, basert på utgangspunktet fra Uddenberg og egne intervjuer, forklarer også en del av naturorienteringene til informantene i Dovrefjell.

"Stillhet og ro"

I likhet med Uddenberg sine informanter påpeker flere av informantene i denne undersøkelsen på elementer ved deres tur som gir dem stillhet, fred og ro. Grete sa at *"jeg vandrer, både*

mentalt og fysisk, i min egen verden”. Geir sier at naturen tilbyr han en mulighet til å komme vekke fra ”[...]ståk og mas”, mens Renate uttrykker seg slik; ”*stillhet, det er en mangelvare i Tyskland!*”. Naturens stillhet er viktig i denne sammenhengen, slik som flere andre empiriske studier og annen litteratur har vist (bl.a. (Wray, 2009)).

”Fange inn en annen puls og rytme”

I tillegg til ”*stillhet og ro*” var det å ”*fange inn en annen puls og rytme*” svært sentralt og dekkende for samtlige av informantene i Dovrefjell.

Naturen ser ut til å operere med en annen tidsrytme enn resten av samfunnet. I naturen styres klokken i større grad av magen som rumler, lyset og værforholdene enn barnehagehenting, jobbmøter og rushtrafikk. Kristian sa at ”*man er bundet av klokken hele tiden ellers, det er deilig bare å kunne styre dagene helt fritt uten å stresse*”. Laurie-Anne fant stor glede i at dagen var styrt etter fysiologiske behov som sult og søvn, fremfor klokkeslett og forventninger fra omverden.

Peter, Sonja og Renate representerte, i tillegg til orienteringene som er nevnt ovenfor, en orientering mot å føle nærhet og bruke tid sammen med turfølget. Turfølget for disse tre var, til forskjell fra de andre informantene, familien. Alle tre bruker naturen og turopplevelsen for å komme nærmere ektefelle og barn. For de voksne er det viktig å formidle deres egen interesse og glede over naturen til barna sine. Sonja og Peter påpekte også at denne turen var et forsøk på å få mer tid sammen, og komme seg litt vekk fra PC og teknologihverdagen som både de selv og døtrene var ”fanget” av.

Tabell 9: Informantenes naturorientering presentert i samlebetegnelser med utgangspunkt i tidligere empiriske studier

Informant nr.	Informant	Naturorientering	Grad av purisme
1	Grethe	<i>"Stillhet og ro"</i>	Sterkt puristisk
2	Jim	<i>"utfordring"</i>	Medium puristisk
3	Laurie-Anne	<i>"å fange inn en annen puls og rytme", "utfordring"</i>	Medium puristisk
4	Geir	<i>"Stillhet og ro"</i>	Medium puristisk
5	Kristian	<i>"å fange inn en annen puls og rytme", "Stillhet og ro"</i>	Lav puristisk
6	Jan Marius	<i>"å fange inn en annen puls og rytme", "Stillhet og ro"</i>	Lav puristisk
7	Sonja	<i>"å fange inn en annen puls og rytme", "Stillhet og ro".</i>	Medium puristisk
8	Peter	<i>"å fange inn en annen puls og rytme", "Stillhet og ro"</i>	Lav puristisk
9	Maria	<i>"å fange inn en annen puls og rytme", "Stillhet og ro"</i>	Medium puristisk
10	Renate	<i>"Stillhet og ro"</i>	Sterkt puristisk

5.4 Forholdet mellom besvarelse av purismeskala spørsmål og i intervjusituasjon hos informantene i Dovrefjell

Hvordan er sammenhengen mellom hvilken purismegrad brukerne faller inn under og hvordan de faktisk utøver sitt friluftsliv, samt hvordan andre brukere i Dovrefjell oppleves?

Hovedproblemstilling nummer to vil bli drøftet og diskutert etter at resultatene og diskusjon omkring de to underordnede problemstillingene er presentert.

Uttrykker informantene ulike holdninger ved bruk av purismeskala og intervju, i så fall på hvilke områder?

Brukerne i Dovrefjell uttrykte i mer eller mindre grad ulike holdninger i intervjuet i forhold til purismeskalaen. Bortsett fra Kristian svarte samtlige mer puristisk i intervjuet enn purisme verdien de oppnådde på skalaen. Flere av de intervjuede stilte seg positive til både stier, merking, hytter og stokker over myrer når de besvarte skalaen, men i intervjuet kom det frem at de ikke benyttet seg av denne tilretteleggingen i stor grad. I tillegg til ikke å benytte seg av tilretteleggingen, så flere av informantene heller ikke behovet for utstrakt bruk av denne. Spesielt stort avvik ble avdekket mellom uttrykte holdninger og reell bruk av naturen hos Sonja og Peter.

Peter sier blant annet at ”[...]jeg setter pris på tilretteleggingen, men bare hvis det er lite folk. Dersom tilrettelegging fører til økt bruk, vil jeg heller være foruten [tilretteleggingen]”.

Denne nyansen kommer ikke frem fra skalaen alene. På purismeskalaen er Peter positiv, og svært positiv, til merkede stier, skiltmerking, klopplugging og hytter. Men som han altså uttrykker gjennom intervjuet, er han ikke uvilkårlig positiv til disse formene for tilrettelegging. Peter benyttet heller ingen form for tilrettelegging i Dovre. Han og familien bar med seg både telt og mat, og de benyttet ikke merkede stier i området.

Geir sier at ”..det er fint det er stier for de som ikke tør bevege seg utenfor, men selv går jeg kun på en sti om jeg skal fortest mulig fra A til B”. Han er dermed ikke negativ til stier, men for sin egen del behøver han dem ikke.

Dette kan peke i retning av at informantene svarer mer på vegene av andre enn seg selv i purismeskalaspørsmålene, enn hva som er tilfellet i intervjuet. På skalaen kan de krysse av for en verdi, mens i intervjuet kan de utdype svaret og komme med flere nyanser. Til tross for at informantene kunne svare helt på bakgrunn av hva de selv ønsker, var inntrykket at de svarte hva de syntes ville være best med tanke på at alle brukere skulle få en god opplevelse. Denne vurderingen er basert på tolkningen av intervjuutsagnene sett i forhold til holdningene uttrykt gjennom purismeskalaen. Informantene hadde mulighet til å spørre dersom det var noe uklart mens de krysset av i purismeskalaen, men få benyttet seg av dette eller hadde behov for å få noe oppklart, bortsett fra at flere spurte hva "idealområde" betydde.

Når det gjelder ”andre brukere i ditt idealområde” er derimot samsvaret mellom svarene på purismeskalaspørsmålene og det som framkom i intervjuene stort hos hovedvekten av informantene. Ingen stilte seg negativ til indikatorene ”... at du kan gå timevis uten å møte et menneske” eller svært positiv til ”..at du møter mange andre friluftsfolk i løpet av turen” på skalaen. Disse holdningene beholdes for samtlige når de blir spurt om hvorledes de opplever å møte andre og hvor mange det er greit å møte i naturen.

Tabell 10: Grad av samsvar (lite, middels eller godt) mellom intervjuutsagn og skalautfylling hos hver enkelt informant.

Informant nr.	Informant	Samsvar	Grad av purisme
1	Grethe	Godt samsvar	Sterkt puristisk
2	Jim	Middels samsvar	Medium puristisk
3	Laurie-Anne	Middels samsvar	Medium puristisk
4	Geir	Middels samsvar	Medium puristisk
5	Kristian	Godt samsvar	Lav puristisk
6	Jan Marius	Middels samsvar	Lav puristisk
7	Sonja	Lite samsvar	Medium puristisk
8	Peter	Lite samsvar	Lav puristisk
9	Maria	Godt samsvar	Medium puristisk
10	Renate	Lite samsvar	Sterkt puristisk

I tabell 10 ovenfor er informantene vurdert i forhold til hvor godt samsvar det var mellom den enkeltes intervjuutsagn og skalautfylling, med bruk av kategoriene lite, middels eller godt samsvar. Godt samsvar vil si at gjennom intervjuet ble de samme holdningene uttrykt som i skalaen. Renate, Sonja og Peter uttrykte alle mer puristiske holdninger i intervjusituasjonen enn hva svarene på skalaspørsmålene tilsa, og de er derfor kategorisert som liten grad av samsvar. Også for informantene med middels grad av samsvar, vil det si at de har uttrykt seg gjennomgående mer puristisk i intervjuet enn i skalaregistreringen.

Hva kan påvirke ulikheter imellom holdninger uttrykt gjennom purismeskalaen og intervjuutsagn?

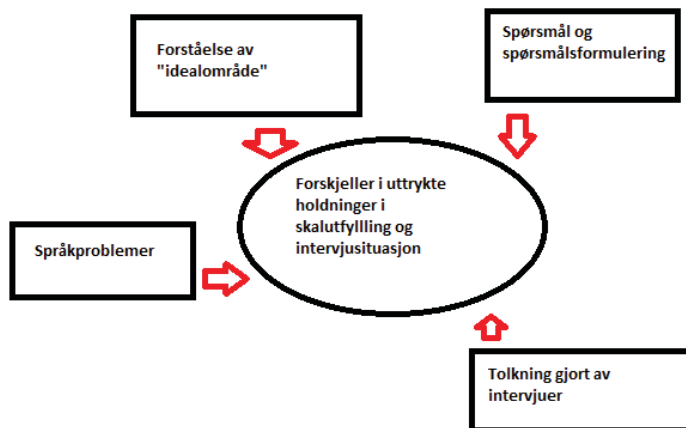
Ulike forhold kan bidra til å påvirke det faktumet at informantene uttrykker ulike holdninger i intervjusituasjonen og ved bruk av purismeskalaen. Gjennom intervjuet får informantene mulighet til å svare mer utfyllende, konkretisere nyanser og spørre dersom noe er uklart ved spørsmålsformuleringene. Når respondenter besvarer et skjema, har de ikke mulighet for oppfølgende spørsmål eller oppklaring dersom det ikke er en intervjuer til stede, slik som i

denne undersøkelsen. Til tross for at informantene i denne undersøkelsen hadde mulighet til å spørre intervjuer, var det som nevnt ovenfor, få som gjorde det.

I purismeskalaen blir respondentene bedt om å besvare åtte påstander knyttet til sitt idealområde, mens i intervjuet får informantene mulighet til å svare for Dovre spesifikk og på et generelt grunnlag. Begrepet ”*ideal område*”, som er det respondentene, eller informantene i dette tilfellet, skal besvare purismeskalaen på bakgrunn av, kan skape utfordringer. Er den enkelte respondent i stand til å se for seg hvilke kvaliteter som bør inngå i et område for at det skal være hans eller hennes idealområde? Avviket mellom uttrykte holdninger i intervju kontra bruk av purismeskalaen kan tenkes å komme av en uklar bevissthet om hva som er den enkelte sitt idealområde. Det kan tyde på at informantene automatisk har plassert Dovrefjell som sitt idealområde, til tross for at kvaliteter ved området muligens avviker fra deres optimale idealområde. En annen utfordring er hvorvidt vi som brukere av naturen har et ”idealområde”. Det kan tenkes at brukernes ”idealområde” endres i forhold til konteksten man befinner seg i, og hvilke forventninger som er forbundet til den enkelte turen. Jim og Laurie-Anne var i Dovrefjell for å oppleve urørt natur med få andre brukere og utfordre seg selv fysisk. De uttrykte i intervjuet at de både hadde sett flere brukere enn forventet og at tilretteleggingen hindret dem i å bli tilstrekkelig utfordret. Dette gapet mellom deres mål og forventninger, og den reelle opplevelsen, kan ha påvirket Jim og Laurie-Anne når de har besvart skalaen. I hvilken grad og i hvilke retning de kan ha blitt påvirket, er vanskelig å si. Det kan tenkes at dersom de mente at Dovrefjell var ”idealområdet”, svarte de mer positivt enn om de var i stand til å tenke seg deres idealområde, som til en viss grad ikke ble oppfylt i Dovrefjell på det aktuelle tidspunktet.

Forholdene som kan påvirke avviket mellom intervju og skala som er observert i denne undersøkelsen er tidligere erfaringer, forventninger, forståelse av ”idealområdet” og indikatorene informantene blir bedt om å vurdere sitt forhold til.

Intervjusituasjonen og spørsmålsformuleringen er også faktorer som kan skape et avvik. I hvilken grad intervjuer klarer å være nøytral, formulere seg slik at informantene oppfatter spørsmål slik det er tenkt og at det er mulig å sammenligne spørsmål med indikatorene på skalaen, er faktorer som også kan spille inn (Kvale et al., 2009).

Figur 4: Illustrasjon av hvilke faktorer som kan ha påvirket hvorfor det er observert forskjeller i uttrykte holdninger gjennom skalautfylling og intervjusituasjon.

5.4.1 Hovedproblemstilling nr. 2: Hvordan er sammenhengen mellom informantenes purismegrad og hvordan de faktisk utøver sitt friluftsliv, samt hvordan de opplever andre brukere i Dovrefjell?

Sammenhengen mellom graden av purisme og hvordan informantene opptrådte i naturen var mindre enn forventet. Det var også mindre sammenheng mellom purismegrad og forholdet til andre brukere enn forventet.

På bakgrunn av litteraturgjennomgangen var det forventet at de som ble kategorisert som sterkt puristiske skulle være mer negative til tilrettelegging og i møte med andre brukere, samt mer positive til bruk av restriksjoner som for eksempel antallsbegrensninger og forbud mot overnatting (Hendee, 1968, Stankey, 1973). Shafer og Hammit kom frem til at de mest puristiske av brukerne i Cohutta i større grad enn lavpuristene var opptatt av de miljømessige

påvirkningene og av å være alene i naturen, men de støttet ikke restriksjoner i større grad (Shafer and Hammitt, 1995, Hall, 2007). I og med at purismeskalaen er en kontinuerlig skala med to ytterpunkter, er det ikke definert hvordan de ulike kategoriene er, men heller hva som skiller overgangene.

Renate var som den eneste av de ti informantene, åpen for bruk av restriksjoner i norske naturområder dersom besøkstallet var så stort at det ville redusere opplevelseskvaliteten til henne selv eller til andre brukere. Besseggen ble av Renate trukket frem som et eksempel på et område hvor dette kan være aktuelt med tiden. I forhold til bruk av ulike soner, slik som i Fulufjället, var ingen av informantene kjent med forvaltningsmodellen og syntes heller ikke det hørtes aktuelt ut i en norsk kontekst. Geir stilte også spørsmålstegn ved hvem som i tilfelle skulle sørge for at slike restriksjoner ble overholdt, og ikke minst hvordan dette skulle kunne finansieres.

Til tross for at Grete og Renate oppnådde en høy grad av purisme, benyttet begge seg av turistforeningens hytter og stiene. Grete og Renate sine holdninger knyttet til andre brukere var i større grad som forventet for sterkt puristiske naturbrukere, men også de medium-puristiske, og til en viss grad også lavpuristene, uttrykte de samme holdningene på dette området. Størst grad av samsvar mellom forventet og reelle holdninger kom frem i spørsmålet om hvordan naturen burde være, hos de sterkt puristiske naturbrukerne, Grete og Renate. De uttrykte i større grad enn lavpuristene Jan Marius og Kristian, sin bekymring over at økt bruk kunne føre til slitasje på naturen.

Nedenfor følger en kort diskusjon av sammenhengen mellom purismegrad og opptreden i naturen for hver av informantene.

Sterkt puristiske Renate var den av informantene som uttrykte størst misnøye med omfattende tilretteleggingstiltak, men disse holdningene samsvarer lite med hvordan hun selv brukte

området på denne turen. Hun og familien benyttet seg av merkede stier, skilting og de både sov og kjøpte mat på hyttene. Dette valgte de å gjøre til tross for at de ikke ønsket å omgås for mange andre brukere. Graden av purisme hos Renate, samt intervjuutsagnene hun kom med, skulle indikert at hun verken benyttet stier eller hytter, at hun konsekvent oppsøkte plasser uten andre brukere og at hun var mindre positiv i møte med andre brukere. For Renate var sammenhengen mellom purismegrad og hvordan hun benyttet Dovrefjell som område, liten. Begrunnelsen for dette kan muligens være at Renate og mannen for første gang hadde med datteren på fjeltur, og dermed justerte nivået på turen i forhold til henne. Eventuelt kan det også tenkes at Renate ønsker å fremstå mer puristisk enn hva hun egentlig er, med tanke på at hun reiser fra et folkerikt Tyskland i søken etter stillhet og mindre folk.

For Grete var det viktig og positivt med merkede stier for hennes egen ferdsel i Dovrefjell. Grete er sterkt puristisk på grunn av at hun stilte seg negativt til organiserte leirplasser, søppeldunker, trestokker, hytter med matservering og det å treffe mange andre i løpet av en dag. I løpet av turen i Dovrefjell benyttet Grete seg utelukkende av turistforeningens hytter for overnatting. For henne var det verken nødvendig eller ønskelig at disse hyttene tilbydde matservering eller service av noe slag. Med tanke på hennes grad av purisme skulle man tro at hun var mer åpen for restriksjoner og begrensninger på bruk i naturen for å verne både om de biologiske og sosiale sidene, men det var hun ikke i noen særlig grad. Grete mente at hensynet til dyrelivet burde gå foran for eksempel hensynet til forstyrrende organiserte aktiviteter, men dette synspunktet gjaldt for alle informantene og var ikke spesielt bundet til de sterkt puristiske naturbrukerne.

Maria fremsto som en svært turvant kvinne med sans for det urørte og for stillheten i Dovrefjell. Sammenhengen mellom hvordan hun opptrådte i Dovrefjell og den medium graden av purisme hun representerte, var god på den måten at hun tok i bruk det hun var positiv til, merkede stier, og var nøytral i forhold til de aspektene hun verken benyttet eller

hadde sett (organiserte leirplasser, stokklegging og hytter med matservering). I forhold til andre brukere satte hun stor pris på å vandre lenge uten å se andre, men hun var heller ikke svært negativ til å møte andre brukere.

Laurie-Anne var motivert av mulighetene for å være fri fra hverdagens press og forventninger og for å utfordre seg selv fysisk og mentalt. Hun og kjæresten Jim, begge medium puristiske, benyttet seg av det merkede stinettet og sov på turistforeningens hytter, men bar med seg egen mat. Laurie-Anne var svært positiv til både stier, merking og organiserte leirplasser gjennom skalautfyllingen. Også Jim var positiv til disse tilretteleggingstiltakene. Sammenhengen mellom grad av purisme og hvordan de utøvet sitt friluftsliv i Dovre var god på disse punktene. Samtidig er det viktig å gjenta at Jim og Laurie-Anne påpekte at de kunne klart seg med mindre tilrettelegging slik at de hadde fått mer utfordringer i naturen. Forholdet til andre brukere var positivt i møtet med dem, men aller helst ønsket de å se så få som mulig.

Kristian og Jan Marius er begge lavpuristiske og forholdt seg på tur deretter. Ingen av dem var negative til tilretteleggingen, som de benyttet seg av under hele oppholdet. Og i forhold til andre brukere var de nøytrale både med tanke på å gå milevis uten å møte noen og holdningen til å møte mange andre i løpet av turen. Jan Marius og Kristian sin måte å ferdes og bruke naturen på, har stor sammenheng med forestillingene tillagt kategorien lavpuristiske brukere med tanke på ønsket om tilrettelegging og høyere toleranse ovenfor møter med andre.

I Peters tilfelle, han også lavpuristisk, ble det avdekket en mindre sammenheng mellom grad av purisme og hvordan han opptrådte på tur. Sammen med sin kone Sonja og deres døtre bar deres tur i stor grad preg av å være "sterkt puristisk", med lite bruk av tilrettelegging og høy grad av ønsker om å klare seg selv i naturen. Sonja, som til forskjell fra sin mann, Peter, er medium purist, var mindre positiv til organiserte leirplasser og søppeldunker. Hun er også noe mindre positiv til andre former for tilrettelegging. Det kan imidlertid stilles spørsmål ved om

hensikten med turen var å være så uavhengig av tilrettelegging som de var. Det viste seg nemlig at de fulgte vintertraseen, og at det dermed kan være at de misforstod kartene i forkant av turen. Sonja sitt forhold til andre brukere er mer positivt enn Peter sitt. Sammenhengen mellom grad av purisme med tanke på forholdet til andre brukere er dermed ikke åpenbar hos disse to, teoretisk sett burde graden av purisme vært byttet om på dette området for disse to.

Sammenhengen mellom Geir sin grad av purisme og reell friluftslivsutøvelse var liten på enkelte områder. Geir er medium purist, men benyttet verken stier eller stokklegging, han ønsket ikke tilrettelagte leirplasser, søppelkasser og har ikke behov for servering på hytter.

Informantene i Dovrefjell hadde mer eller mindre grad av samsvar mellom purismegrad og hvordan de opptrådte i naturen. Som tidligere nevnt var det Sonja og Peter som hadde størst avvik mellom hva de uttrykte og hvordan de handlet, mens for medium puristiske Maria og lavpuristene Jan Marius og Kristian var samsvaret relativt godt. Det var forventet å observere større forskjeller mellom de tre ulke purismegraderingene enn hva som faktisk ble gjort. I tillegg var det forventet at de informantene som representerte samme purismegrad i stor grad hadde de samme holdningene. Dette stemte i mer eller mindre grad ikke for informantene i denne undersøkelsen. Som eksempel kan det trekkes frem synet på seg selv som turist, her hadde som tidligere diskutert de to sterkt puristiske informantene, Renate og Grete helt ulik syn. Disse observasjonene viser at grad av purisme er en relativ størrelse eller kategori, som muligens har mye å gjøre med omkringliggende faktorer, både de fysiske områdekvalitetene og individenes erfaringer og grunnleggende holdninger.

5.5 Diskusjon av metode

5.5.1 Valg av forskningsdesign

Det er i hovedsak to hovedmetoder man kan benytte seg av i et forskningsarbeid, kvalitativ eller kvantitativ, hvorav begge igjen har mange ulike metoder (Johannessen, 2010). Hvilke metode man i et forskningsarbeid velger å benytte er avhengig av hvilke data man ønsker å fremskaffe. Ingen metode vil kunne fremskaffe all tilgjengelig materiale i en og samme undersøkelse. Det er gjerne slik at svakheten ved den metoden man velger er styrken til den man lar vær å benytte seg av. Det avgjørende er å velge den metoden som på en best mulig måte fremskaffer den informasjonene som gir best mulig svar på forskningsspørsmålene.

I denne undersøkelsen ble det valgt å bruke kvalitativ metode, nærmere bestemt dybdeintervju, av et mindre antall informanter. Begrunnelsen for dette valget var ønsket om å få mest mulig informasjon, og flest mulig nyanser på noen få temaer.

Et annet alternativ kunne vært å benyttet seg av kvantitative spørreundersøkelser.

Spørreundersøkelser kunne gitt informasjon om et mye større utvalg og svarene kunne gitt bedre grunnlag for sammenlikning. Spørreskjemaer omkring naturbrukerne sine holdninger i Dovrefjell ble ikke benyttet fordi hensikten var å få utfyllende og detaljerte svar knyttet til informantenes naturorienteringer, samt å avdekke om de svarte annerledes i intervjuet enn ved utfylling av purismeskalaspørsmålene.

5.5.2 Gjennomføring

Et av intervjuene ble gjennomført i et par, men i datamaterialet representerer de to ulike informanter. At et intervju er gjennomført i et par kan ha påvirket besvarelsen hos informantene, men det kan være vanskelig å avdekke i hvilke retning og på hvilken måte påvirkninger har funnet sted (Kvale et al., 2009). Det er forsøkt på best mulig måte å fordele

utsagnene i dette par-intervjuet til den meningen ble ytret av, eventuelt til begge dersom de uttrykte stor enighet omkring en holdning.

5.5.3 Etterarbeid

I etterkant av gjennomføringen ble intervjuene nedskrevet. Tolkningen av intervjuene ble gjort senere basert på de nedskrevne intervjuene og reaksjoner som ble notert underveis i intervjuet. Arbeidet med å tolke intervjuutsagn vil i alle tilfeller bli mer subjektivt enn analyse av statistisk materiale, og det vil dermed alltid være en viss usikkerhet knyttet til om den rette tolkningen er gjort.

Tolkning knyttet til holdninger gir også en viss utfordring fordi det kan være stor forskjell i hva den som intervjuer legger i et uttrykk, og hva den som intervjues legger i det, for eksempel for utsagnet "*mye*" eller "*for mange*".

6 Konklusjon

Utgangspunktet for denne oppgaven har vært todelt, hvor det ene fokuset var å kartlegge naturorienteringene til informantene i Dovrefjell og det andre var å finne eventuelle forskjeller mellom intervjuutsagn og grad av purisme hos informantene.

6.1 Naturorientering

Gjennom intervjuene ble det observert holdninger og preferanser som samsvarer med allerede etablerte klassifiseringer i tidligere empiriske studier, og teori knyttet til naturorienteringer.

Informantene representerte i stor grad de samme naturorienteringene, med visse avvik.

Holdninger og motivasjoner knyttet til *"stillhet, fred og ro"* og *"å fange inn en annen puls og rytme"* var gjennomgående. I tillegg ble også ønsket om *"utfordring"* observert hos et par av informantene. Alle søkte seg ut i naturen i mer eller mindre grad for å oppleve noe annet enn hverdagen, nyte og *"bare å være"*, enten alene eller sammen med venner og familie. Fraværet av støy, folkemasser og hverdagens teknologi var sterke motiver.

Følelsen av trengsel og opplevelsen av å være alene i naturen, er begge faktorer som påvirker opplevelsen i villmarkspregede naturområder. For informantene i Dovrefjell var det viktig å ha en følelse av å være alene, og ingen ønsket å møte et høyt antall andre naturbrukere. Ingen av informantene hadde opplevd noen form for brukerkonflikter direkte, men Renate og Grete, begge med sterkt puristiske holdninger, hadde negative holdninger knyttet til enkelte andre aktivitetstyper, og kommersielle aktører i naturen.

Informantene hadde et reflektert syn på hva naturområder var, og hva de betydde for deres opplevelse. Naturområder, med *villmarkspreget*, burde ifølge informantene i størst mulig grad være urørte med få inngrep, gi muligheter for å oppleve en unik natur og et rikt, naturlig dyreliv.

6.2 Grad av purisme hos informantene

Informantene på Dovrefjell representerte alle grader av purisme, fra lavpuristisk til sterkt puristisk. Undersøkelsens hensikt har ikke vært å kartlegge andel naturbrukere som er henholdsvis lavpuristisk eller sterkt puristiske, men å knytte graden av purisme til hvilke holdninger og preferanser den enkelte har. Det ble observert at de lavpuristiske i mindre grad var motivert av å oppleve et *villmarkspre*g i naturen, enn de sterkt puristiske, og at de sterkt puristiske var mindre tolerante ovenfor utradisjonelle friluftslivsaktiviteter.

6.3 Faktorer som kan ha bidratt til avvik mellom skalautfylling og intervjuutsagn

Til tross for disse relativt store forskjellene i grad av purisme, ble ikke den samme forskjellen uttrykt i intervjuene. Intervjumaterialet gir i flere av tilfellene inntrykk av større forskjeller mellom informantens skalautfylling og intervjuutsagn for enkelte, enn mellom den lavpuristiske og den sterkt puristiske. Sammenhengen mellom informantenes purismegrad og hvordan de utøvde friluftslivet sitt var ikke klar. Det ble ikke observert noen likheter innad hos de ulike grupperingene som var vesentlig forskjellig fra de andre gruppene.

De observerte forskjellene hos informantene kan komme av ulike forhold, som for eksempel forståelsen av "idealområde" eller tolkningen av intervjuene. Bruk av "idealområde" som begrep i purismeskalaen er, som omtalt i teorikapitlet, kritisert. Dersom respondentene, eller informantene i dette tilfellet, skal kunne være i stand til å svare på purismeskalaspørsmålene under best mulige forutsetninger, må de ha et bevisst forhold til hvilke område som er sitt ideelle område. Inntrykket i denne undersøkelsen var at informantene i mer eller mindre grad automatisk plasserte Dovrefjell, og det eksakte stedet intervjuet fant sted, som sitt idealområde, og svarte ut i fra dette. Det kan tenkes at besvarelsen av purismeskalaspørsmålene hadde blitt annerledes, og mer i tråd med intervjuutsagnene, dersom informantene hadde tatt seg bedre tid til å reflektere hva idealområde betydde for den enkelte.

Det vil alltid være en viss usikkerhet knyttet til å tolke informanternes utsagn uten å være subjektiv. I forkant av et intervju er det viktig at intervjuer har avklart hvilke rolle han eller hun skal ha, og hvilke informasjon fra intervjuet som skal tolkes videre som datamateriale (Kvale et al., 2009).

6.4 Implikasjoner for forvaltningen

Materialet i denne undersøkelsen er for lite til å konkludere på noe generelt grunnlag. Aller helst burde det vært intervjuet betydelig flere, men på grunn av tidsbruk og antall i fjellet som oppfylte de innledende kriteriene, ble det ikke utført flere. Til tross for dette, eller kanskje nettopp på grunn av dette, vil det her presenteres noen refleksjoner omkring hvordan en slik undersøkelse kan være nyttig for forvaltningen og videre forskning.

6.5 Synet på seg selv som turist

Det er gjort lite forskning på hvilke holdninger brukere av naturområder har i synet på seg selv som turist. Observasjonene i denne undersøkelsen er et bidrag til dette, da temaet er verdt å kartlegge nærmere i en tid hvor naturbasert turisme er økende. Informantene i denne undersøkelsen representerte tyske og nederlandske vandrere, i tillegg til nordmenn. Det tyske og nederlandske markedssegmentet i Norge er økende, og spesielt er det naturopplevelser som lokker disse nasjonalitetene til Norge.

6.6 Hvem skal områdene forvaltes for?

Den første etableringen og bruken av purismebegrepet og purismeskalaen ga de sterkt puristiske et elitepreg. Deres preferanser ble ansett for å være viktigere å ivareta enn resten av brukerne. Puristenes elitepreg ble ikke hengende ved, og det er i dag fokus på tilrettelegging for alle, men ikke nødvendigvis hvor som helst. Det er blant annet av Vorkinn og Gåsdaal argumentert for at tilrettelegging bør konsentreres om noen områder, mens andre områder bør forbli urørt i mest mulig grad (Kaltenborn and Vorkinn, 1993). Purismeskalaen er en

kontinuerlig skala med to ytterpunkter; urbanist og villmarking, eller lav puristisk og sterkt puristisk. Denne undersøkelsen har fått meg til å stille spørsmål ved om skalaens ytterpunkter virkelig finnes ut mot det ekstreme. Finnes det personer som uavhengig av konteksten er sterkt puristiske i enhver sammenheng? Funnene i denne undersøkelsen har avdekket flere nyanser og sammenhenger, på tvers av purismegrad og på tvers av intervjuutsagn og skalabruk. Purismeskalaen er et nyttig verktøy for å kartlegge hvilke preferanser ulike brukersegmenter i naturen har for forvaltningen, men kanskje vel så viktig er skalaen for å uttrykke at det *er* forskjeller i brukeres preferanser.

6.7 Videre forskning

Denne undersøkelsen har tatt for seg holdninger som brukere i fjellet har til hvordan de opplever området og andre brukere. I en rekke land, spesielt New Zealand og USA, er det gjort flere store studier som tar for seg dette (bl.a. (Wray, 2009)).

På grunn av økningen i turisme, og den relativt store andelen turisme knyttet til naturopplevelser, vil det kunne være hensiktsmessig å forske mer på hvordan brukere av naturområder ser på turismeaktiviteter og seg selv som turist. Mer kunnskap om hvilke holdninger folk har til utstrakt bruk av naturområder som turismearenaer vil kunne være viktig både for å utvikle turismen, men også for å bevare opplevelseskvaliteten til de som ikke deltar i disse aktivitetene.

Informasjons -og holdningsskapende rettet mot naturbrukere sitt forhold til hverandre, og hverandres bruk, vil kunne redusere konfliktnivåer og dermed gi en bedre opplevelseskvalitet for brukerne. Gjennom informasjon i forkant av et besøk vil brukerne kunne justere sine forventninger slik at de i størst mulig grad samsvarer med hva de kommer til å oppleve i naturen.

Denne oppgaven har, i likhet med tidligere empiriske studier og litteratur, påpekt mulige utfordringer knyttet til bruken av begrepet idealområde som inngang til purismeskalaspørsmålene. Purismeskalaen er en allerede veletablert skala, både i Nord-Amerika og her hjemme i Skandinavia. Gjennom den forenklete versjonen har forvaltningen fått et enklere verktøy for å kartlegge holdninger hos ulike naturbrukere. Kanskje kan det være en ide å endre formuleringen av idealområde, eller konkretisere i større grad hva som menes med begrepet, ved fremtidig bruk. Enkelte av purismeskalaspørsmålene, som for eksempel "*at det finnes tilrettelagte leirplasser med do, ved, bål, søppeldunker*" vil i en norsk kontekst være mindre aktuelt enn for en del andre land, hvor tilretteleggingsgraden er høyere i nasjonalparker. I norske nasjonalparker finner man ikke tilrettelagte leirplasser av denne typen, og det å måle holdninger knyttet til dette hos nordmenn kan kanskje gi et feil inntrykk. Jeg ønsker ikke trekke frem alternativer til noen av spørsmålene eller diskutere disse mer inngående, men peker på at det er viktig å stille spørsmål som respondentene har forutsetninger for å svare på.

7 Referanser

- ADELMAN, B. J. E., HEBERLEIN, T. A. & BONNICKSEN, T. M. 1982. Social psychological explanations for the persistence of a conflict between paddling canoeists and motorcraft users in the boundary waters canoe area. *Leisure Sciences*, 5, 45-61.
- ANDRESEN, H. 2010. Den dype naturfølelsen. *Fjell og Vidde*.
- BAKKEN, M. 2010. Hærverk av stillheten. *Fjell og Vidde* Den norske turistforeningen.
- BERNTSEN, B., HÅGVAR, S. & BJØRNDALLEN, J. E. 2010. *Norsk natur - farvel?*, [Oslo], Unipub.
- BORRIE, W. T. B., ROBERT M. Approaches to measuring quality of the wilderness experience. In: FREIMUND, W. A. C., DAVID N., ed. Visitor use density and wilderness experience, 2000 Missoula, MT. Proceedings RMRS-P-20. Ogden, UT: U.S. Department of Agriculture, Forest Service, Rocky Mountain Research Station, 29-38.
- BROWN, M. K. 2012. Managing difference in shared recreational space: Understanding the role of the body, movement and emotion. James Hutton Institute.
- BUHALIS, D. 2000. Marketing the competitive destination of the future. *Tourism management*, 21, 97-116.
- BUIST, L. J. & HOOTS, T. A. 1982. Recreation Opportunity Spectrum Approach to Resource Planning. *Journal of Forestry*, 80, 84-86.
- COLE, D. N. & HALL, T. E. Wilderenss zoning: Should we purposely manage to different standards? In: HARMON, D., ed. People, Places and Parks: Proceedings of the 2005 George Wright Society Conference on Parks, Protected Ares, and Cultural Sites, 2006 Hancock, MI. The George Wright Society, 33-38.
- CRAWFORD, D. W., JACKSON, E. L. & GODBEY, G. 1991. A hierarchical model of leisure constraints. *Leisure Sciences*, 13, 309-320.
- CROMPTON, J. L. 1979. Motivations for pleasure vacation. *Annals of Tourism Research*, 6, 408-424.
- DANN, G. M. S. 1981. Tourist motivation: An Aappraisal. *Annals of Tourism Research*, 8, 187-219.
- DEGNES-ØDEMARK, H. G. 2010. *Turisters naturorientering og variasjoner i preferanser for tilrettelegging i Nasjonalparkriket*, Ås, [H.G. Degnes-Ødemark].
- DEVESA, M., LAGUNA, M. & PALACIOS, A. 2010. The role of motivation in visitor satisfaction: Empirical evidence in rural tourism. *Tourism management*, 31, 547-552.
- DIREKTORATET, F. N. 1995. Inngrepsfrie naturområder i Norge: Registrert med bakgrunn i avstand fra tyngre tekniske inngrep. *DN rapport 1995-6*. Trondheim: Direktoratet for naturforvaltning.
- DIREKTORATET, F. N. 2006. Naturvennlig tilrettelegging for friluftsliv. *Håndbok 27 - 2006*. Trondheim: Direktoratet for naturforvaltning.
- DIREKTORATET, F. N. 2012a. *Børgefjell - Naturopplevelser* [Online]. dirnat.no Direktoratet for naturforvaltning. Available: <http://www.dirnat.no/content/997/Naturopplevelser> [Accessed 12.11 2012].
- DIREKTORATET, F. N. 2012b. *Forvaltning av verneområder* [Online]. Direktoratet for naturforvaltning: Direktoratet for naturforvaltning. Available: <http://www.dirnat.no/naturmangfold/verneomrader/forvaltning/> [Accessed 04.09.2012 2012].
- DIREKTORATET, F. N. 2012c. *Hva er INON?* [Online]. Direktoratet for naturforvaltning. Available: http://www.dirnat.no/inon/hva_er_inon/ [Accessed 06.09.2012 2012].
- DIREKTORATET, F. N. 2012d. *Norges nasjonalparker* [Online]. [Accessed 02.09.2012 2012].
- DIREKTORATET, F. N. 2012e. *Utviklingen av inngrepsfri natur* [Online]. Available: http://www.dirnat.no/inon/utviklingen_av_inngrepsfrie_naturomrader/ [Accessed 30.10 2012].
- DOLNICAR, S. 2008. Market Segmentation in Tourism. Research Online.
- DRIVER, B., NASH, R. & HAAS, G. Wilderness benefits: A state-of-knowledge review. Proceedings-National Wilderness Research Conference: Issues, State-of-Knowledge, Future Directions, 1987. USDA Forest Service General Technical Report INT 220, 294-319.

- DRIVER, B. L. 1970. *Elements of outdoor recreation planning*, Ann Arbor, Mich., University of Michigan Press.
- DRIVER, B. L. 1976. *RE: Quantification of outdoor recreationists' preferences*.
- DRIVER, B. L. & BROWN, P. J. The opportunity spectrum concept and behavioral information in outdoor recreation supply inventories: A rationale. In: WORKSHOP, I. R. R. P. O. T. I., ed. USDA Forest Service general technical report FPL, 1978 Madison, Wis.: U.S. Dept. of Agriculture, Forest Service, Forest Products Laboratory.
- EUROPEANTRAVELCOMMISSION. 2006. *Tourism trends for Europe* [Online]. http://www.etc-corporate.org/resources/uploads/AnnualReport2009_Web.pdf. Available: http://www.etc-corporate.org/resources/uploads/AnnualReport2009_Web.pdf [Accessed 14.11 2012].
- FAARLUND, N. 2003. *Friluftsliv: hva - hvorfor - hvordan*, Kristiansand, naturliv.no.
- FREDMAN, P. & EMMELIN, L. 2001. Wilderness purism, willingness to pay and management preferences: a study of Swedish mountain tourists. *Tourism Economics*, 7, 5-20.
- FREDMAN, P., FRIBERG, L. H. & EMMELIN, L. 2005. *Fulufjället*, Solna, Naturvårdsverket.
- FREDMAN, P. & TYRVÄINEN, L. 2011. *Frontiers in nature-based tourism*, London, Routledge.
- FREDMAN, P., WALL-REINIUS, S., LUNDBERG, C. 2009. Turism i natur : Definitioner, omfattning, statistik. In: ETOUR (ed.) *Rapportserien / European Tourism Research Institute*. Östersund: Mid Sweden University, Department of Social Sciences.
- FRILUFTSLOVEN 1957. Lov om friluftslivet.
- GUNDERSEN, D. 2000. *Norske synonymer blå ordbok*, Oslo, Kunskapsforl.
- GUNDERSEN, V., ANDERSEN, O. 2010. Ferdsel og bruk av Rondane - etterundersøkelse blant besøkende sommeren 2009. In: ANDERSEN, O. (ed.) *NINA-Rapport 599*. Lillehammer: Norsk institutt for naturforskning.
- GUNDERSEN, V. S. & AASETRE, J. 2009. *Verdier i bynære skoger*, Ås, Norsk institutt for skog og landskap.
- HALL, T. E. 2001a. Hikers' Perspectives on Solitude and Wilderness. *International Journal of Wilderness*, 7, 24.
- HALL, T. E. Use limits in wilderness: Assumptions and gaps in knowledge. In: FREIMUND, W. A. C., D.N., ed. Visitor use density and wilderness experience: Proceedings of a workshop June 1-3, 2000, Missoula MT (Proceedings RMRS-P-20), 2001b Missoula MT. USDA Forest Service, Rocky Mountain Research Station, 39-48.
- HALL, T. E., SEEKAMP, E., COLE, D.N. 2007. Do Recreation Motivations and Wilderness Involvement Relate to Support for Wilderness Management? A Segmentation Analysis. *Leisure Science* 109-124.
- HASLESTAD, K.-A. 2000. *På leting etter hva friluftsliv egentlig er: Med utgangspunkt i ulike perspektiver; - Og med et spesielt fokus på friluftsliv i grunnskolens læreplaner for de siste nesten seksti årene*. Hovedoppgave Hovedfag, Universitet i Oslo.
- HAUKELAND, J. V., GRUE, B., VEISTEN, K. 2010. Turning National Parks into Tourist Attractions: Nature Orientation and Quest for Facilities *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 10, 248-271.
- HEBERLEIN, T. A. 1973. Social Psychological Assumptions of User Attitude Surveys: The Case of the Wilderness Scale. *Journal of Leisure Research*, 5, 18-33.
- HENDEE, J. C., CATTON, W. R., MARLOW, L. D., & FRANK BROCKMAN 1968. Wilderness Users in the Pacific Northwest - Their Characteristics, Values and Management Preferences. *USDA Forest Service Research Paper PNW-61*. Portland, Oregon: Pacific Northwest Forest and Range Experiment Station.
- HENDEE, J. C., STANKEY, G. H., LUCAS, R. C. 1990. *Wilderness Management*, Colorado, US, North American Press.
- HIGHAM, J. 1998. Sustaining the Physical and Social Dimensions of Wilderness Tourism: The Perceptual Approach to Wilderness Management in New Zealand. *Journal of Sustainable Tourism*, 6, 26-51.

- HIGHAM, J. E. S., KEARSLY, G. W. & KLISKEY, A. D. 1997. Multiple wilderness recreation management: Sustaining wilderness values - maximising wilderness experiences. *International Journal of Wilderness*, 3, 39-43.
- HIGHAM, J. E. S., KEARSLY, G. W. & KLISKEY, A. D. 1997. Multiple wilderness recreation management: Sustaining wilderness values - maximising wilderness experiences. *International Journal of Wilderness*, 3, 39-43.
- ISO-AHOLA, S. E. 1982. Toward a social psychological theory of tourism motivation: A rejoinder. *Annals of Tourism Research*, 9, 256-262.
- JACOB, G. S., R. 1980. Conflict in outdoor recreation: A theoretical perspective *Journal of Leisure Research*, 12, 368-380.
- JACOBSEN, J. K. S. 2000. Anti-tourist attitudes: Mediterranean charter tourism. *Annals of Tourism Research*, 27, 284-300.
- JOHANNESSEN, A., KRISTOFFERSEN, L., TUFTE, P. A. 2010. *Forskningsmetode for økonomiske - administrative fag*, Oslo, Abstrakt forlag.
- KAJALA, L.,
ALMIK, A., DAHL, R., DIKSAITE, L., ERKKONENE, J., FREDMAN, P., JENSEN, F., SØDERGAARD, KAROLIS, K., SIEVÄNEN, T., SKOV-PETERSEN, H., VISTAD, O. & WALLSTEN, P. (ed.) 2007. *Visitor monitoring in nature areas : A manual based on experiences from the Nordic and Baltic countries*, Sweden: Swedish Environmental Protection Agency.
- KALTENBORN, B. P. & VORKINN, M. 1993. *Vårt friluftsliv*, Trondheim, Instituttet.
- KAMFJORD, G. 2001. *Reiselivsproduktet*, Oslo, Reiselivskompetanse AS.
- KAVLI, K., INGELSRUD, M. I. & BERNTSEN, W. 2009. Optima Norge 2009 - Hovedfunn In: SYNOVATE (ed.). Innovasjon Norge.
- KEARSLY, G. & COUGHLAN, D. 1999. Coping with Crowding: Tourist Displacement in the New Zealand Backcountry. *Current Issues in Tourism*, 2, 197-210.
- KIM, S.-O. & SHELBY, B. 2011. Effects of Information on Perceived Crowding and Encounter Norms. *Environmental Management*, 47, 876-884.
- KOZAK, M. 2002. Comparative analysis of tourist motivations by nationality and destinations. *Tourism management*, 23, 221-232.
- KVALE, S., BRINKMANN, S. & ANDERSEN, T. M. A. R. J. F. 2009. *Det kvalitative forskningsintervju*, Oslo, Gyldendal akademisk.
- LAWLER, E. 1973. *Motivation in Work Organizations*. Monterey, CA: Brooks/Cole.
- LUTZ, A. R., SIMPSON-HOUSLEY, P. & DEMAN, A. F. 1999. Wilderness: Rural and Urban Attitudes and Perceptions. *Environment and Behavior*, 31, 259-266.
- MANFREDO, M. J. D., B L; TARRANT, M. A. 1996. Measuring leisure motivation: a meta-analysis of the recreation experience preference scales. *Journal of Leisure Research*, 28, 188-213.
- MANNING, R. E. 1986. *Studies in outdoor recreation*, Corvallis, Or., Oregon State University Press.
- MANNING, R. E. 1999. *Studies in outdoor recreation*, Corvallis, Or., Oregon State University Press.
- MEHMETOGLU, M. 2007. Typologising nature-based tourists by activity—Theoretical and practical implications. *Tourism management*, 28, 651-660.
- MMI, I. 2011a. Report for the Dutch market August 2012 Basic motivations for going on holiday Needs based segmentation - Censydiam In: STRØMSETH, K. T. (ed.) *Optima*. Oslo: Innovasjon Norge.
- MMI, I. 2011b. Report for the German market August 2012 Basic motivations for going on holiday Needs based segmentation - Censydiam In: STRØMSETH, K. T. (ed.) *Optima*. Oslo: Innovasjon Norge
- NATURTYPEBASEN. *Naturtypebasen* [Online]. Available: www.naturtyper.artsdatabanken.no.
- RAADIK, J., COTTRELL, S. P., FREDMAN, P., RITTER, P. & NEWMAN, P. 2010. Understanding Recreational Experience Preferences: Application at Fulufjället National Park, Sweden. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 10, 231-247.
- RAMTHUN, R. 1995. Factors in user group conflict between hikers and mountain bikers. *Leisure Sciences*, 17, 159-169.

- ROGN, H. 2012. Sol over livet. *Fjell og Vidde*. Den norske turistforeningen.
- ROMNEY, O. 1945. Off the job living. New York: New York Associated Press.
- SHAFFER, C. S. & HAMMITT, W. E. 1995. Purism revisited: Specifying recreational conditions of concern according to resource intent. *Leisure Sciences*, 17, 15-30.
- SHELBY, B. 1980. Models for Backcountry Recreation. *Land Economics* 56, 43-55.
- SKJEGGEDAL, T., ARNESEN, T., KVELI, J., MARKHUS, G., THINGSTAD, P. G., WOLLAN, G. & AASETRE, J. 2005. Inngrepsfrie naturområder som verktøy for arealforvaltning. In: NOSSUM, G. (ed.) *Inngrepsfrie naturområder som verktøy for arealforvaltning*. Steinkjer: Norges forskningsråd
- SLAVSON, R. 1946. *Recreation and the total personality* New York, New York Associated Press.
- STANKEY, G. H. 1973. Visitor Perception of Wilderness Recreation Carrying Capacity. *RP INT-142*. Intermountain Forest and Range Experiment Station, Ogden, Utah: USDA Forest Service.
- STOKOLS, D. 1972. On the distinction between density and crowding: Some implications for future research *Psychological Review*, 79, 275-277.
- SÆÞÓRSDÓTTIR, A. D. 2010. Planning Nature Tourism in Iceland based on Tourist Attitudes. *Tourism Geographies: An International Journal of Tourism Space, Place and Environment*, 12, 25-52.
- U.S FISH & WILDLIFE, S. 1964. Wilderness Act.
- UDDENBERG, N. 1995. *Det stora sammanhanget*, Nora, Nya Doxa.
- URRY, J. 1990. *The tourist gaze*, London, Sage.
- VASKE, J. J., DONNELLY, M. P. & HEBERLEIN, T. A. 1980. Perceptions of crowding and resource quality by early and more recent visitors. *Leisure Sciences*, 3, 367-381.
- VIRDEN, R. J. & SCHREYER, R. 1988. Recreation Specialization As an Indicator of Environmental Preference. *Environment and Behavior*, 20, 721-739.
- VISTAD, O. I. 1995. *I skogen og i skolten - En analyse av friluftsliv, miljøoppleveling, påverknad og forvaltning i Femundsmarka, med jamføring til Rogen og Långfjället*. DR.Polit.avhandling, Universitetet i Trondheim.
- VISTAD, O. I. & VORKINN, M. 2012. The WildernessPurismConstruct — Experiences from Norway with a simplified version of the purism scale. *Forest Policy and Economics*, 19, 39-47.
- WAGAR, J. A. 1964. *The carrying capacity of wild lands for recreation*, Washington, The Society.
- WALLSTEN, P. 1988. *Rekreation i Rogen*, Trondheim, Komiteen.
- WRAY, K. A. 2009. *The culture of the wild: An Exploration of the meanings and values associated with wilderness recreation in New Zealand* Lincoln Universit

Vedlegg 1 - Norsk intervjuguide

Forenklet purismeskala

Alle informantene ble i forkant av et dybdeintervju, med delvis strukturert intervjuguide, bedt om å besvare den forenklete purismeskalaen.

Tenk deg at du skal gjennomføre en flertimers tur i skogs- eller fjellterreng om sommeren. Tenk deg at området er slik som du aller helst vil ha det - som om det var ditt “IDEALOMRÅDE” for en slik tur (Sett ring rundt det tallet som passer best for hver linje)

Ville det være negativt eller positivt for din egen trivsel ..	<i>Svært negativt</i>			<i>Nøytralt</i>			<i>Svært positivt</i>	
...at det finnes tilrettelagte leirplasser med do, ved, bål, søppeldunker	1	2	3	4	5	6	7	
... at du kan bli kvitt søppel i utplasserte søppeldunker	1	2	3	4	5	6	7	
... at det finnes merkede stier i området	1	2	3	4	5	6	7	
... at det er god skilting ved stistart og stikryss i området	1	2	3	4	5	6	7	
... at det er lagt ned trestokker til å gå på der stien går over våt myr	1	2	3	4	5	6	7	
... at det finnes hytter med matservering og oppredde senger i området	1	2	3	4	5	6	7	
... at du møter mange andre friluftsfolk i løpet av turen	1	2	3	4	5	6	7	
... at du kan gå milevis uten å møte et menneske	1	2	3	4	5	6	7	

Halvstrukturert intervjuguide

Intervjuguide, norsk versjon, benyttet i dybdeintervju med informanter i Dovrefjell 16. - 20. juli 2012.

Innledning

- Presentasjon av meg selv
- Presentasjon av min oppgave og hensikt. Forklare hva jeg kommer til å stille spørsmål om
- Garantere anonymitet, informere om bruk av diktafon og notering underveis

Faktaspørsmål

Få frem opplysninger om informantene, og deres friluftslivsvaner.

- Antall i følget
 - Kartlegge informantens friluftslivsvaner generelt
 - Hvor ofte er du ute i naturen/ bruker du naturen til rekreasjon?
 - Hvilke overnattingsformer benytter du som oftest? Telt /gapahuk/ under himmel eller benytter du private hytter / hytter åpne for allmennheten (koier og DNT hytter).
 - Hvilke aktiviteter utfører du som oftest? Vandring, fiske, sykkel osv.
 - Er du som regel alene eller sammen med noen?
 - Og er dette et bevisst valg enten du går alene eller sammen med andre?
 - Kartlegge informantens friluftslivsvaner for studieområdet spesielt
 - Har du vært i dette området tidligere? Hvis ja, hvor mange ganger?
 - Hvis dette er første gang du besøker området, hva var grunne til at du valgte nettopp dette området? Og hvordan fikk du informasjon om området fra?
 - Hvor lenge har du vært på tur, og hvor lenge har du igjen av turen?
 - Hvilke rute har du fulgt? Var dette noe du hadde bestemt på forhånd?
 - Hvordan har du overnattet?
 - Har du gjort annet enn å gå? (for eksempel fiske, bærplukking, fugleliv eller lignende)

Tematisk inndelte spørsmål

1. Villmark

a. Generelt

- i. Hva legger du i ordet villmark?
- ii. Har du inntrykk av at det er mye villmark i Norge sammenlignet med andre land?
- iii. Hvor viktig er det for deg at du har en opplevelse av villmark når du ferdes i naturen?

b. Studieområdet

- i. I hvilke grad opplever du dette området som villmarkspreget?
- ii. Hva gjør området villmarkspreget/ hva gjør området ikke villmarkspreget?

2. Fysisk tilrettelegging

a. Generelt

- i. Setter du pris på fysisk tilrettelegging (merkede stier, overnattings - / serveringssteder osv.) i ditt "ideelle område" for en langtur?
- ii. Er det noen former for tilrettelegging som er bedre/ mer ønsket enn andre?
- iii. Hva er ditt syn på tilrettelegging i ditt ideelle turområde?
- iv. Hvilke hensyn bør tas for tilretteleggingsgraden i "ideelle turområder"?
- v. Syns du det bør være variasjoner i tilretteleggingen avhengig av område, og i så fall av hensyn til mennesket som bruker eller av biologiske hensyn?

b. Studieområdet

- i. Hvordan vurderer du omfanget på de tilretteleggingstiltakene som er gjort i dette området?
- ii. Hvordan vurderer du kvaliteten på de tilretteleggingstiltakene som er gjort i dette området?
- iii. Hva har du sett av tilrettelegging på denne turen eller i området ved tidligere besøk?
- iv. Er det for mye eller for lite tilrettelegging, eller akkurat passe?

3. Andre brukere i ditt "idealområde"

a. Generelt

- i. Hva er din opplevelse av å møte andre når du ferdes i "ditt ideelle turområde"?
- ii. Syns du det er positivt å møte andre, eller skulle du helst unngått å møte andre når du er på tur i naturen?
- iii. Har du noen formening om antall folk eller grupper av folk som skiller mellom lite og mye? (er det for eksempel greit å møte syv mindre grupper i løpet av en dag, men går det over 10 er det for mange?)
- iv. Er det mer negativt å se grupper enn enkeltpersoner?

b. Studieområdet

- i. Har du sett flere eller færre vandrere enn forventet så langt på denne turen?
- ii. Har du sett flere eller færre vandrere enn hva du ønsket så langt på denne turen?
- iii. Gikk folk i grupper eller alene?
- iv. Hvordan var møtet med den eller de andre?

4. Hvor viktig er fenomenet "frihet" for ditt friluftsliv? Hva er i tilfellet "frihet"?

a. Generelt

- i. Er det viktig for deg å føle deg fri når du ferdes i naturen/ i ditt ideal område?
- ii. Hvilke faktorer påvirker hvorvidt du føler deg "fri" eller "sturt" når du ferdes i "ditt idealområde"?
- iii. Hvor lett går du ut av stier og merkede løyper?

b. Studieområde

- i. Føler du deg "sturt" eller "fri" i dette turområdet? Hvorfor?

5. Betyr det noe for deg om naturen ("idealområdet ditt) er påvirket av bruk eller fysiske inngrep?

a. Generelt

- i. Til hvilken grad påvirker det deg å se tydelig slitasje som følge av bruk i et turområde, på en skala fra 1 til 10, hvor 1 er ingenting og 10 er svært påvirket?
- ii. Er det noen former for inngrep etter bruk som gir en mindre negativ opplevelse enn andre?

- iii. Hvilke tiltak eller restriksjoner synes du er greit for å begrense slitasje i et område og hvem skal sette disse eventuelt? (eksempel kan være soner, avsperring og lignende)
- b. Studieområde
 - i. Hva er ditt inntrykk av slitasje i dette området som følge av stier, leir – og bålplasser?
 - ii. Hva er ditt inntrykk av annen form for påvirkning eller inngrep i dette området?

6. Fjellturisme – hva er det? Og hva bør det være?

- a. Hva legger du i begrepet ”å være en turist”?
 - i. Er turist – begrepet for deg ladet negativt eller positivt?
- b. Ser du på deg selv som turist når du ferdes i naturen? Hvorfor / hvorfor ikke?
- c. Hva er ditt syn på de kommersielle friluftslivsaktørene i fjellet?
 - i. Hvilke type organiserte aktiviteter/ betalte aktiviteter syns du kan passe inn/ være attraktive i denne type område?
 - ii. Hvilke krav bør stilles til disse aktørene med tanke på slitasje, inngrep osv.
- d. Turer med lokalkjente og kyndige guider/ turledere; er det godt turist – produkt?
 - i. Kunne du tenke deg å være med på slike guidede turer? Hvorfor / hvorfor ikke?
 - ii. Syns du det bør være begrensninger på antall aktører og antall turer disse aktørene får gjennomføre for hvert område?

Vedlegg 2 - Engelsk versjon av intervjuguide/ Appendix 2 - English interviewguide

The simplified purism scale

Before the semi structured in-depth interview, the informers in Dovrefjell were asked to answer the simplified purism scale below.

Imagine that you are going on a trip for several hours in forest or mountain terrain in summer. Imagine an area according to your wish – your “IDEAL AREA” for such a trip. (Encircle the number that best represents your preference on each line)

Would it be negative or positive for your own amenity and satisfaction:	<i>Very negative</i>		<i>Neutral</i>		<i>Very positive</i>	
...to find organized camp sites with toilets, fire wood, fire rings and, litter bins	1	2	3	4	5	6 7
... to be able to dispose of litter in bins along the way	1	2	3	4	5	6 7
... to find marked trails in the area	1	2	3	4	5	6 7
... when trailheads and crossings are well signposted	1	2	3	4	5	6 7
... if boardwalks are provided in wet marshes	1	2	3	4	5	6 7
... to find huts/lodges where they offer meals and made beds	1	2	3	4	5	6 7
... to encounter many other outdoor recreationists during your trip	1	2	3	4	5	6 7
....that you can hike for hours without meeting anyone	1	2	3	4	5	6 7

In- depth interviews

Semi structured interview guide, English version, used for in-depth interviews of ten informers in Dovrefjell 16.-20. July 2012

Opening

- Presentation of interviewer
- Presentation of the master thesis, and what this interview is about
- Guarantee the informers anonymity

Information about the informer

- Number of participants in your group
 - Outdoor life habits
 1. How often do you use the nature for recreation?
 2. What kind of accommodation do you use?
 3. What kind of activities do you perform? (hiking, fishing, biking etc)
 4. Do you go by yourself or in a group normally?
 - Outdoor life habits in Dovrefjell
 1. Have you been in this area before? If yes, how many times?
 2. If this is your first visit to this area, why did you choose Dovrefjell?
 3. Where did you get the information about this area?
 4. For how long have you been here? How much time do you have left?
 5. What route have you followed? Was this planned?
 6. What kind of accommodation have you used during your trip?
 7. Have you done anything beside hiking?

Thematic question:

1. Wilderness

- a. Generally
 - i. What do you associate with the word “wilderness”?
 - ii. Do you get the impression that there is a lot of wilderness in Norway compared to other countries?
 - iii. How important do you think the degree of wilderness are in the area you use?

b. Area of study

- i. To what degree do you experience this area as wilderness?
- ii. What elements makes it a wilderness area/ or not a wilderness area?

2. Physically arrangements

a. Generally

- i. Do you appreciate arrangements in you kind of ideal area? (As board walks, trails, benches, cabins, rubbish – bins)
- ii. Is there any kind of arrangements which is more wanted than other?
- iii. What is your point of view when it comes to arrangements done in your kind of an ideal area?
- iv. What kind of considerations should be taking when arrangements are done?

b. Study area

- i. How do you evaluate the degree of the arrangements done in this area?
- ii. How do you evaluate the quality of the arrangements done in this area?
- iii. Have you seen any types of arrangements in this area either at this visit or in earlier?
- iv. Is it too much arrangement, just enough or too little?

3. Other users in your ideal area

a. Generally

- i. What is your experience when you meet other people in your ideal area?
- ii. Do you think it is positive to meet other people or not?
- iii. Do you come up with any numbers that could be limiting your positive experience of the area? How many groups of people pg people are too many?
- iv. Is there any difference in seeing groups than single people? More or less negative / positive?

b. Study area

- i. Have you seen more people than expected or less?
- ii. Have you seen more people than you wished for or less?
- iii. Did people come together as groups or as single hikers?

4. How important is the phenomena “freedom” for your type of outdoor life? And what is “freedom” to you?

- a. Generally
 - i. Is it important for you to feel free when you are in the nature?
 - ii. What kind of factors affects your feeling of being free or controlled when you are in your ideal area?
 - iii. How easily do you hike beside the tracks?
- b. Study area
 - i. Do you feel free or controlled in this area? Why? How?

5. Does it mean anything to you if your ideal area is affected by use or physical arrangements?

- a. Generally
 - i. To what degree does it affect you to see clear signs of wear and tear from use in a hiking area?
 - ii. Is there any kind of encroachments (inngrep) which give less negative experience than others?
 - iii. What kind of effort or restrictions do you think is OK to minimize wear and tear in an area, and who should be responsible for this?
- b. Study area
 - i. What is your impression of wear and tear in this area as a result of trails, camp – and fire places?
 - ii. What is your impression of other kinds of affects or encroachments in this area?

6. Mountain tourism – what is this? And what should it be?

- a. What do you put in the word tourist?
 - i. Is tourist negative or positive associated?
- b. Do you view yourself as a tourist in the nature? Why or why not?
- c. What is your point of view on commercial outdoor companies?
 - i. What kind of organized/ paid activities do you think could fit into this area?
 - ii. What responsibilities should these companies have regarding the environment, animals, plants and tourists?
- d. Is organized hikes/ hikes with qualified guides a good tourist product?
 - i. Would you like to join an organized hike? Why or why not?
 - ii. Do you think it should be any limits in the number of these companies?